

Minimální preventivní program

1.ZŠ Sedlčany, Primáře Kareše 68

Úvod

Minimální preventivní program školská zařízení zpracovávají na základě metodického pokynu MŠMT ČR č.j. 20006/2007-51. Je konkrétním dokumentem školy zaměřeným na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. MPP je zpracován na jeden školní rok, je povinným dokumentem školských zařízení a je průběžně vyhodnocován.

Tento minimální preventivní program jsme zpracovali na základě studia odborné literatury, prostředí a rizik vzniku společensky nežádoucích jevů na naší škole. Při vypracování jsme vycházeli z Manuálu pro tvorbu MPP (Pražské centrum primární prevence, 2010) a z metodických pokynů v oblasti primární prevence rizikového chování MŠMT.

Rizikové chování, drogy a jiné sociálně patologické jevy jsou velkým společenským problémem. Stojíme před novými rizikovými jevy, např. kyberšikana, kybergrooming, závislost na sociálních sítích, sebepoškozování... Je proto naprosto nezbytné poskytnout žákům co nejvíce informací o problematice všech projevů rizikového chování. Tyto informace se snažíme na škole předávat přiměřeně věku žáků, hovořit s nimi otevřeně, a to i na neformální úrovni. Podporujeme mimoškolní aktivity žáků či společné akce, ve škole při výuce volíme různé metody práce. Snažíme se o podporu vztahů mezi žáky i komunikaci s rodiči. Náš program primární prevence sociálně patologických jevů je komplexní, dlouhodobý a kontinuální, přesto též reaguje na aktuální problémy.

Zaměření programu

Základním principem preventivní strategie je osvojování základní kompetence zdravého životního stylu a rozvoj dovedností, které vedou u dětí, žáků, k odmítání všech druhů sebedestructivního chování, projevů agresivity a porušování zákona. Cílem primární prevence je zabránit výskytu rizikového chování, nebo co nejvíce omezit škody působené jeho výskytem mezi žáky.

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti naší školy představuje aktivity v následujících oblastech prevence:

- ∞ šikanování, včetně kyberšikany, vandalismus
- ∞ záškoláctví;
- ∞ poruchy příjmu potravy
- ∞ kriminalita a delikvence;
- ∞ drogové závislosti, alkoholismus a užívání tabákových či nikotinových výrobků;
- ∞ virtuální drogy (počítače, televize, internet a sociální sítě), šikana a násilí ve virtuálním prostoru;
- ∞ úrazy v dopravě;
- ∞ důsledky ne-péče o duševní zdraví;
- ∞ „nové ne-drogy“ (energy drinky apod.) a zdravý životní styl.

Cíle preventivního programu

Program sleduje obecné cíle, zejména zaměřené do oblasti zdravého životního stylu, na prevenci kriminality mládeže, na prevenci zneužívání návykových látek, různé formy působení na postoje a ovlivňování chování dětí a poskytování široké nabídky pozitivních alternativ chování.

Primárním cílem MPP je ve spolupráci s rodiči předcházet projevům sociálně patologických jevů, v případě jejich zjištění ve spolupráci s rodiči a dalšími institucemi zamezit jejich dalšímu šíření, dále pak formovat takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, zkoumat ji, ptát se a dělat rozhodnutí.

MPP je nedílnou součástí ŠVP a vychází ze školní strategie primární prevence „Škola bez drog a šikany“. Základní zásady jsou následující:

- ∞ program je určen pro žáky školy v průběhu školní docházky tj. ve věku 6 – 15 let;
- ∞ program zahrnuje prevenci rizikového chování u dětí a mládeže v oblasti užívání legálních i ilegálních návykových látek, šikany i kyberšikany, kriminality mládeže, záškoláctví, xenofobie a rasismu, sebepoškozování;
- ∞ MPP vyžaduje individuální přístup k řešení jednotlivých problémů;
- ∞ MPP vyžaduje specializovanou formu pomoci, a proto je třeba přímá spolupráce s rodinou a dalšími organizacemi (PPP, Policie, OSPOD..);
- ∞ preventivní program zasahuje výchovnou a vzdělávací složku během celého školního roku, směřuje k pozitivnímu ovlivnění klimatu tříd, k pozitivní změně motivace žáků a pedagogů a změnám vyučovacích metod.

Hlavní cíle našeho MPP lze shrnout následovně:

- ∞ předcházet všem typům rizikového chování;
- ∞ výchova dítěte odpovědného za vlastní chování a způsob života přiměřeného jeho věku;
- ∞ posilovat komunikační dovednosti a zdravé sebevědomí, zkvalitnit komunikaci mezi žáky navzájem, mezi žáky a pedagogy;
- ∞ navození příznivého klimatu školy;
- ∞ prohloubení spolupráce mezi pedagogickými
- ∞ udržet širokou nabídku volnočasových aktivit pro žáky;
- ∞ podpořit průběžné vzdělávání všech pedagogických pracovníků v oblasti prevence SPJ;
- ∞ podporovat u rodičů zájem o dění ve škole a poskytovat jim poradenské služby.

K plnění cílů našeho MPP využijeme různých metod aktivního sociálního chování, sebehodnocení, individuálního přístupu k žákům, konzulačních a třídnických hodin, besed apod.

Cílem, který nesmíme opominout, je také motivace učitelů k aktivnímu se zapojení do realizace programu ve svých hodinách i na neformální bázi při komunikaci se žáky, ke spolupráci s kolegy a k vzájemné informovanosti o chování žáků. Nezbytnou podmínkou je také motivace rodičů ke spolupráci při realizaci programu. Podstatnou součástí je také využití široké nabídky mimoškolních volnočasových aktivit podle možností školy.

Cílové skupiny, které sleduje program, jsou především:

- ∞ žáci;
- ∞ pedagogové;
- ∞ zákonní zástupci;

Zvolené programy specifické i nespecifické primární prevence jsou koncipovány na naší škole jako dlouhodobé a kontinuální. Proto i spolupráce s různými spolupracovníky je dlouhodobá a plánovaná v rámci celé školní docházky dětí.

Školské poradenské pracoviště

Na 1.ZŠ Sedlčanech máme ustanoveno Školské poradenské zařízení. Toto pracoviště pracuje ve složení výchovný poradce a zároveň vedoucí školského poradenského pracoviště Mgr. Jaromír Hes, metodik prevence sociálně patologických jevů Ing. Petr Stoupa a školní psycholožka Mgr. Lucie Švandová PhD. Každý má své kompetence a rozsah pracovní činnosti.

Za koordinaci preventivních aktivit ve škole odpovídá metodik prevence sociálně patologických jevů. V rámci své činnosti se podílí na přípravě minimálního preventivního programu, jeho realizaci a evaluaci. Spolupracuje s výchovným poradcem, třídními učiteli a ostatními pedagogy, se školní psycholožkou, s pedagogicko – psychologickou poradnou a jí jmenovaným koordinátorem prevence, dále s krajským školským koordinátorem, krajským protidrogovým koordinátorem a dalšími odborníky, institucemi a organizacemi.

Školní metodik prevence celoročně mapuje výskyt rizikového chování u žáků naší školy, vyhledává vhodné aktivity a programy, spolupracuje s dalšími organizacemi. Během školního roku vede také různá šetření školního klimatu ve třídách, vztahů mezi žáky (např. dotazníky SORAD, B-3...), aktivně podporuje třídní učitele a jejich vedení třídních kolektivů, nabízí vhodné aktivity, sdílí různé materiály.

Výchovný poradce se věnuje práci s dětmi vyžadujícími zvláštní péči, s nadanými žáky. Vypracovává pro ně vhodná podpůrná opatření, pracuje též s asistenty pedagoga. Komunikuje s PPP. Věnuje se též kariérnímu poradenství. V případě potřeby je schopen převzít i práci školního metodika prevence.

Školní psycholožka se věnuje především individuální práci s dětmi, které psychologickou pomoc potřebují. V rámci svých kapacit takové děti ve škole i aktivně vyhledává a pomoc nabízí. Podílí se také v součinnosti se školním metodikem prevence na zjišťování klimatu v jednotlivých třídách. Poskytuje krizovou intervenci dítěti, které se ocitlo v psychicky mimořádně náročné situaci. Mapování vztahů ve třídách, následná práce s třídními kolektivy a učiteli, provádění anonymních anketních šetření, které se týkají vztahů mezi žáky, případně žáky a učiteli a konzultování výsledků s učiteli (případně vedením školy). Preventivní programy pro třídy, zaměřené na budování dobrých vztahů, spolupráci dětí a posílení vztahů žáci-učitelé. Spolupráce na třídnických a intervenčních hodinách (ve spolupráci s třídním učitelem nebo metodikem prevence).

Naše škola je připravena poskytnout odbornou péči žákům se specifickými poruchami učení, žákům v riziku, žákům vykazujícím rizikové chování i žákům nadaným.

Naše škola pravidelně zařazuje, jak dokládá níže uvedená tabulka, podle vlastního plánu vzdělávání jednotlivé body prevence sociálně patologických jevů. Neomezuje se pouze na žáky starší věkové kategorie, podstatná témata se prolínají již od prvního ročníku školní docházky.

1. ročník:	Člověk a zdraví	zdraví a nemoc
		duševní a psychické zdraví – nemoc
		jak si udržovat své zdraví
		základní hygienické návyky
2. ročník:	Osobní bezpečí	vztah k neznámé osobě
		přírodní látky – rostliny
		léčivé rostliny – byliny
		sám doma, sám na ulici
3. ročník:	Člověk a zdraví	navazování kontaktů
		Prožitky: můj den – popsat prožití dne, nejhezčí část dne; znázornit barvami prožitý den; na co nejraději vzpomínám; s kým jsem strávil nejzajímavější prožitek; co bych chtěl v životě zažít; jaký je můj největší sen
		přírodní látky – rostliny (prospěšnost a škodlivost)
		lesní plody a houby – jedlé, jedovaté
4. ročník:	Člověk a zdraví	léčivé rostliny – byliny, výroba léků
		vitamíny
		domácí chemické prostředky na čištění, praní, úklid
		prevence otrav
5. ročník:	Osobní bezpečí	kouření – domov a rodina, reklama na tabák
		alkohol - domov a rodina, reklama na alkohol
		energetické nápoje – obsah povzbuzujících látek, nevhodné pro děti, ovlivňování činnosti nervové soustavy
		zneužívání návykových látek
6. ročník:	Člověk a zdraví	rozlišení návykových látek – legální a nelegální
		způsoby odmítání návykových látek
		lesní plody a houby – jedlé, jedovaté, halucinogenní
		protidrogová prevence, sexuální výchova, infekční nemoci (karanténa, očkování, izolace...)
7. ročník:	Prožitky	zdravý životní styl a životospráva
		nácvik odmítání NL
		prevence v rodině
		jak se zachovám, když mi bude někdo nabízet NL
8. ročník:	Osobní bezpečí	poznáváme jeden druhého – postavení v kolektivu, volní vlastnosti
		kamarádství a důvěra
		kyberšikana, hrací automaty, sociální sítě a závislosti na sociálních sítích
		návykové látky a jejich odmítání, osobní bezpečí
9. ročník:	Člověk a zdraví	orgány lidského těla – jak droga škodí jednotlivým orgánům
		návykové látky a lidské profese
		lesní plody a houby – jedlé, jedovaté, halucinogenní
		dospívání a samostatné rozhodování
10. ročník:	Prožitky a názory	životní vzor a cíle
		co pro sebe a své cíle chci a můžu udělat
		mé největší přání
		jak být sám sebou
11. ročník:	Osobní bezpečí	co je pro mě důležité
		kyberšikana, hrací automaty, sociální sítě a závislosti na sociálních sítích
		návykové látky a jejich odmítání, osobní bezpečí
		orgány lidského těla – jak droga škodí jednotlivým orgánům

Preventivní oblasti, kterým se naši vyučující věnují v jednotlivých předmětech na druhém stupni jsou uvedeny v této tabulce

Český jazyk	- slohová cvičení, mluvní cvičení a literární projevy na téma Problémy žáků ve školním kolektivu, vyprávění na téma Drogy kolem mně, Vztahy v rodině, Moje oblíbené místo, úvaha na téma Moje <u>budoucnost</u>
Cizí jazyky	- vyprávění na téma Já a moje rodina, Mé představy o životě, Koho mám rád, Kdo mi ubližuje, Já a počítačové hry, <u>Gambling a šikana u nás ve třídě</u> , Moje představy o budoucím životě, používání a nebezpečnost drog v anglicky mluvících zemích v porovnání s naší republikou, další témata Porovnávání nebezpečnosti drog, Můj životopis, Proč <u>se máme nebo nemáme rádi</u> , Co nám na sobě vadí, Jaké <u>nástrahy nám přináší život</u>
Zeměpis	- oblasti pěstování drog ve světě, Sociální prostředí v Praze - aktuální drogová problematika, Globální problémy světa, sociální konflikty - drogová závislost
Chemie	- zneužití vlastností chemických látek, toxikomanie, účinky, poškození zdraví člověka
Přírodopis	- buňka jako základní stavební jednotka - vliv drogy na stavbu a růst buňky, Viry - vir HIV, jeho šíření, jaké způsobuje poruchy na zdraví člověka, zásady zdravého životního stylu, látky poškozující lidské zdraví - návykové látky, vliv drogy na vyšší nervovou činnost, myšlení, city, emoce, lidské chování, otázky
	rasismu, pravidla lidské sexuality, která vedou ke zdravému pohlavnímu životu, podmínky rozmnožování a vznik potomstva, proces zdravého oplodňování - negativní vlivy, nebezpečí zplodění <u>nezdravého potomka vlivem užívání drog</u> , zplodění závislého potomka na <u>drogách</u>
Dějepis	- vznik prvních závislostí na přírodních návykových látkách člověka - méně civilizované kultury, vznik moderní vědy a s ní vznik nových chemických látek - první zneužití návykových látek, Moderní životní styl i s nástrahami, které život provází - návykové látky, národnostní vztahy, rasismus, holocaust, totalitní systémy - fungování, principy, obrana, porovnání s šikanou.
Občanská a rodinná výchova	- téma Domov - užší a širší význam pojmu, diskuze, téma Rodina - nebezpečí po rozvratu rodiny - řešení problému pomocí drogy, význam rodiny pro výchovu zdravého jedince, zákon o sociálně právní ochraně dětí, téma Sexuální výchova - nebezpečí žloutenky, AIDS, antikoncepce, téma Národ - národní vědomí - nebezpečí přílišného nacionalismu, téma Nebezpečí návykových látek a jiných závislostí (drogy, gamblerství, závislost na počítači, televizi), zvyšování odolnosti žáků - posilování sebevědomí, zkoumání vlastní identity a poznání, schopností a dovedností, téma Šikana - řešení problému agresivity mezi žáky, problémy šikany, pozitivní vztahy mezi spolužáky ve třídě, snášenlivost, tolerance, solidarita, řešení těžkých životních situací, společenství a vztahy v něm, téma Dospívání - hledání hodnot, harmonická osobnost, duševní <u>zdraví</u>
Výpočetní technika	- internet - práce s informacemi <u>n e j e n</u> o návykových látkách, jejich účincích, nejnovější vědecké poznatky o škodlivosti návykových látek, zákony postihující člověka, který přechovává návykové látky, <u>dealerství</u>
Pracovní a technická výchova	- bezpečnost a hygiena práce - těkavé látky, čistící chemické látky, lepidla, ředidla, výpary z barev a <u>laků</u>

Znalosti a dovednosti žáků v oblasti návykových látek na druhém stupni naší školy

6. ročník	Základní pojmy - lék, drogy, závislost, <u>gamblink</u> Znalosti - historie drog, rostliny a jejich moc, dělení drog - drogy legální a nelegální, drogy podle účinku. Některé drogy a jejich účinky - tabák, alkohol, <u>cannabisové drogy</u> - marihuana a další druhy, těkavé látky, čistící chemické látky, lepidla, ředidla, léky
7. ročník	Základní pojmy - droga, závislost, lék, <u>gamblink</u>, halucinace Základní fakta o některých návyk. <u>látkách</u>, jejich účinky, rizika - tabák, alkohol, marihuana, těkavé látky, léky, okrajově heroin, LDS, Pervitin, <u>tripy</u>, <u>ecstasy</u> Znalosti - země, které drogy pěstují a vyrábějí, zákl. <u>informace</u> o legislativě související s legálními a nelegálními návykovými látkami, rozlišovat mýty o návykových látkách, stereotypy spojenými s jejich zneužíváním a mezi fakty, použít vhodné techniky pro zvládnutí situací, ve kterých se drogy mohou vyskytovat, osobní zodpovědnost za své rozhodnutí - důsledky
8. ročník	Základní pojmy - droga, závislost - psychická, fyzická, abstinenní příznaky, toxikomanie, halucinace, tolerance
	Znalosti a dovednosti - zákl. <u>fakta</u> o některých <u>návyk.látkách</u>, jejich účinky, rizika - tabák, alkohol, <u>cannabisové drogy</u> - marihuana, těkavé látky, halucinogeny, léky Cesty nelegálních drog do ČR - heroin, kokain, <u>cannabisové drogy</u> Informace o legislativě související s legálními a nelegálními návykovými látkami v ČR a Evropě - přehled trestů, způsob propagace drog (alkohol, <u>cigarety...</u>) <u>doping</u>, použít vhodné techniky pro zvládnutí situací, ve kterých se mohou drogy vyskytovat, informace o střediscích, kde získají žáci radu a pomoc, osobní zodpovědnost za své rozhodnutí - důsledky, zásady poskytování pomoci druhým
9. ročník	Vysvětlení termínů: měkké, lehké - tvrdé, těžké drogy, akceptovatelné riziko - neakceptovatelné riziko drog, experimentování - rizika, rekreační užívání, příležitostné užívání - rizika Znalosti a dovednosti - zákl. fakta o vybraných návykových látkách, jejich účinky, rizika - tabák, alkohol, <u>cannabisové drogy</u>, halucinogeny, stimulační látky, těkavé látky, léky Informace o legislativě související s legálními i nelegálními návykovými látkami , způsoby propagace drog (alkohol, <u>tabák...</u>), <u>literatura</u> o drogách - samostatná práce, různé druhy závislostí (<u>gamblink</u>, počítače, práce...), sekty, drogy, náboženství, extremistické skupiny a drogy, informace o střediscích, kde získají žáci radu a pomoc, osobní zodpovědnost za své rozhodnutí - důsledky

Metody práce se žáky

- ∞ aktivní sociální učení
- ∞ výklad (informace)
- ∞ samostatná práce (výtvarná práce, koláže, slohové práce na určená témata, referáty);
- ∞ přednášky, besedy (s učitelem, pozvanými odborníky), diskuse dramatická výchova, sociální hry, hraní rolí, obhajoba určitého názoru, trénování způsobu odmítání nabídky drog...);
- ∞ prvky zážitkové pedagogiky
- ∞ skupinová práce ve třídě apod.

Analýza současného stavu

Preventivní program základní školy se zaměřuje na žáky 1. i 2.stupně, cíleněji a potřebněji pak zejména na věkovou kategorii 10 – 15 let, kterou považujeme za nejohroženější skupinu. Realizace MPP vychází z platných dokumentů MŠMT:

- ∞ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění;
- ∞ Metodické doporučení ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (č.j. 21291/2010-28)

a jejich pravidelných aktualizací, kterými jsou v poslední době zejména metodické pokyny a materiály:

- ∞ Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole
- ∞ Poruchy příjmu potravy
- ∞ Tabákové výrobky, výrobky určené ke kouření a nikotinové sáčky
- ∞ Sebepoškozování
- ∞ Sebevražedné chování
- ∞ Psychická krize/duševní nemocnění žáka

Naše základní škola zaměřuje svůj preventivní program na specifickou i nespecifickou primární prevenci. Nespecifická prevence je realizována nejen ve výuce, ale i mimo ni, tedy na akcích školy a ve volnočasových aktivitách. Specifická všeobecná primární prevence se odehrává ve spolupráci s dalšími subjekty. Ve škole aktivně pracuje školní parlament. Žákům jsou dostupné schránky důvěry (fyzicky i virtuálně).

V loňském ročníku proběhly preventivní aktivity dle níže uvedeného scénáře – naše škola nedosáhla na podporu z fondu prevence střeďočeského kraje. Proběhly níže uvedené aktivity :

Seznam preventivních programů dodávaných vnějšími organizacemi + adaptační kurz			
ročník	téma	cílová skupina	dodavatel
1.	školní úspěšnost dětí - 2 hod	rodiče žáků 1. tříd	PPP Příbram
2.	Jak se chránit v nebezpečných situacích	žáci 2. tříd	HOPE4KIDS
3.	Kyberprostor	žáci 3. tříd	HOPE4KIDS
4.	dopravní výchova	žáci 4. tříd	Městská policie Sedlčany
5.	rizikové chování	žáci 5. tříd	vězeňská služba
6.	4 denní adaptační kurz	žáci 6. tříd	ŠMP, výchovný poradce 1.ZŠ Sedlčany
	2 hod. blok kooperačních her	rodiče žáků 6. tříd, žáci 6. tříd	ŠMP, výchovný poradce 1.ZŠ Sedlčany
7.	život v mediální bouři	žáci 7. tříd	HOPE4KIDS
	pohoda, klídek a bez tabáčku	žáci 7. tříd	HOPE4KIDS
8.	návykové látky	žáci 8. tříd	ACET
	Sex, AIDS, vztahy, závislosti - 4 hod	žáci 8. tříd	ACET
9.	Právní povědomí	žáci 9. tříd	vězeňská služba
	Abeceda peněz	žáci 9. tříd	Česká spořitelna
	Zásady poskytování první pomoci	žáci 9. tříd	SOU Dubno
1.-9.	Bezpečný den	žáci 1.-9. tříd	Město Sedlčany

Spolupracující organizace :

ACET s.r.o., HOPE4KIDS, OSPOD Sedlčany, MěP Sedlčany, Vězeňská služba Bytíz, Policie ČR, PPP Příbram, SOŠ Dubno, koordinátorka prevence MěÚ Sedlčany

Vzdělávání pedagogů

V oblasti primární prevence se nejvíce vzdělávají pracovníci školského poradenského pracoviště, ale i jiní pedagogičtí pracovníci využívají například DVPP v oblasti wellbeingu. Důležité je, že absolvent nějakého školení pak zajímavé informace sdílí se svými kolegy a předává jim nově nabyté zkušenosti.

Hodnocení aktivit a jejich sledování

Evaluace je nezbytnou součástí Minimálního preventivního programu. Nejedná se o pouze nástroj hodnocení vykonané práce, ale především slouží jako jedno ze základních východisek pro plánování primárně preventivních aktivit pro příští rok.

V oblasti hodnocení sledujeme:

- ∞ stanovení kritérií efektivity programu, kritérií efektivity jednotlivých dílčích aktivit;
- ∞ zpětné vazby od realizátorů aktivit

Jednotlivé části programu kontroluje realizátor programu, pravidelně je vyhodnocuje a podle výsledků program modifikuje. S výsledky seznamuje vedení školy, třídní učitele a pedagogy.

Řešení přestupků

Je školním řádem a sankcemi za jeho porušení jsou seznámeni žáci i rodiče na začátku školního roku či v jeho průběhu při aktuálních změnách. Řešení přestupků na naší škole podléhá výjimečnosti řešené situace, obsahu a rozsahu porušení školního řádu. Neopomíjíme individuální přístup, neváháme spolupracovat s dalšími subjekty.

Výjimečné situace se dají rozdělit do skupin:

∞ **Výchovné problémy:**

- drobná ojedinělá nekázeň a porušování školního řádu v hodinách a o přestávkách – zejména vyrušování, vykřikování, nepořádnost;
- opakovaná drobná nekázeň v hodinách a o přestávkách;
- závažné kázeňské problémy jsou zejména: (neúcta vůči pedagogickému pracovníku, závažné neuposlechnutí pokynu pedagogického pracovníka, verbálně agresivní chování vůči němu, jeho fyzické napadení, šikana, rvačka s následky zranění, či materiální újmy, poškozování školního majetku, poškozování cizího majetku, krádeže, podvody a lhaní, požívání a distribuce návykových látek).

∞ **Obtížné životní situace:**

- ztráta blízké osoby – rozvod, úmrtí v rodině
- konfliktní situace v rámci třídního kolektivu;
- zanedbávání rodinné péče;
- školní neúspěšnost.

Řešení výjimečných situací

Při řešení výjimečných situací v rámci školy je důležitá spolupráce všech pedagogických pracovníků, zvláště pak výchovných poradců, školního metodika prevence sociálně patologických jevů, vedení školy a třídního učitele. Výjimečné situace se řeší vždy individuálně (každý případ je jiný), s ohledem zejména na osobnost žáka a jeho osobnostní vlastnosti, aktuální psychický a zdravotní stav, jeho rodinné zázemí, postavení žáka v sociometrii třídy jako malé sociální skupiny a možnosti školy. K účinnému řešení výjimečných situací je bezpodmínečně nutná spolupráce rodičů. Při řešení výjimečných situací je také nutno přihlídnout k věku žáka a jeho možnostem, zvláště pak rozumovým a stupni mentálního vývoje, zvláště charakteru a jiných osobnostně a sociálně psychologických vlastností.

Každý pedagog je povinen o každém závažném kázeňském problému informovat vedení školy. Závažné kázeňské problémy řeší s pověřením ředitele školy nebo zástupce ředitele školy minimálně dva pedagogové, nejlépe zástupce ředitele školy a výchovný poradce nebo školní metodik prevence. Šetřením výjimečné události pověřuje pedagogického pracovníka ředitel prostřednictvím zástupce ředitele.

Při jednání s rodiči o závažném kázeňském problému, kromě jiných, je vždy přítomen zástupce vedení školy, výchovný poradce nebo školní metodik prevence, o jednání se vždy vede protokol. O šetření závažných kázeňských problémů se vyhotovuje zápis, který obsahuje zvláště výpovědi žáků, které mohou být i opatřeny jejich podpisem.

Pedagog musí jednat především v zájmu dítěte. Důležité je, aby bylo žáku dáno najevo, že pedagog neodsuzuje jeho osobu jako takovou, ale pouze jeho jednání, vždy přistupuje k řešení s pedagogickým taktem a etikou. Při udělení trestu je důležité, aby ho žák pochopil a přijal, jinak pozbývá na účinnosti.

Doporučený postup při řešení výjimečných situací

∞ Drobná ojedinělá nekázeň a porušování školního řádu v hodinách a o přestávkách:

-výchovný pohovor s vedením školy, výchovným poradcem, školním metodikem prevence, třídním učitelem nebo jiným pedagogickým pracovníkem;

-podání informace rodičům

∞ Opakovaná drobná nekázeň v hodinách a o přestávkách:

-výchovný pohovor s vedením školy, výchovným poradcem, školním metodikem prevence, třídním učitelem nebo jiným pedagogickým pracovníkem;

-podání informace rodičům a doporučuje se i osobní schůzka s rodičem, při které pedagog objasní svůj postup;

-kázeňský postih podle školního řádu školy.

∞ Závažné kázeňské problémy

- neúcta vůči pedagogickému pracovníku, závažné neuposlechnutí pokynu pedagogického pracovníka, verbálně agresivní chování vůči němu, jeho fyzické napadení:

-oznámení události vedení školy;

-výchovný pohovor s vedením školy, výchovným poradcem, školním metodikem prevence, třídním učitelem;

-pečlivé prošetření a jednání s rodičem, kdy u některých částí se doporučuje, aby byl přítomen i žák (aktér), aby mohl své chování popsat a vysvětlit;

-kázeňský postih podle Školního řádu školy.

∞ Šikana, rvačka s následky zranění, či materiální újmy:

- na prvním místě ochránit oběti (v úvahu připadá i možnost přeřadit žáka do jiné třídy); - oznámit tuto událost řediteli školy nebo zástupci ředitele školy;

- celou událost pečlivě prošetřit, eventuálně přizvat OSPOD, Policii ČR;

-výchovný pohovor s vedením školy, výchovným poradcem, školním metodikem prevence, třídním učitelem;

-jednání s rodičem, kdy u některých částí se doporučuje, aby byl přítomen i žák (aktér), aby mohl své chování popsat a vysvětlit;

-kázeňský postih podle Školního řádu školy.

∞ **Poškozování školního majetku, poškozování cizího majetku, krádeže:** - oznámit řediteli školy nebo zástupci ředitele školy;

- pečlivé prošetření;
- výchovný pohovor s vedením školy, výchovným poradcem, školním metodikem prevence, třídním učitelem;
- vrácení nebo náhrada věci;
- jednání s rodičem, kdy u některých částí se doporučuje, aby byl přítomen i žák (aktér), aby mohl své chování popsat a vysvětlit;
- v závažných případech vyzvat ke spolupráci OSPOD a Policii ČR; - kázeňský postih podle Školního řádu školy.

∞ **Podvody a lhaní:**

- při šetření těchto případů je nutno více než v ostatních případech pátrat po příčině a s ohledem na ní problém řešit. Některé podvody (přepisování známek, falšování podpisu) a lži jsou vyvolány strachem a jsou někdy důsledkem impulsivního jednání (nebere ohled na následky);
- oznámit řediteli školy nebo zástupci ředitele školy; - pečlivé prošetření;
- výchovný pohovor s vedením školy, výchovným poradcem, školním metodikem prevence, třídním učitelem;
- kázeňský postih podle Školního řádu školy pouze tehdy, je-li případ jasný a prokázaný.

∞ **Požívání a distribuce návykových látek:**

- předání informace rodičům;
- vyšetřování přenechat Policii ČR;
- kázeňský postih podle Školního řádu školy – pouze jde-li o požívání a distribuci návykových látek v prostorách školy.

Pomoc školy při řešení obtížné životní situace žáka/rodiny

O obtížných situacích se zpravidla nevede záznam. Výjimku tvoří zejména podezření na zanedbávání rodinné péče. V těchto případech je povinností pedagoga prostřednictvím ředitele školy informovat odbor sociálněprávní ochrany dětí a rodiny.

Cílem poradenství v obtížných životních situacích žáka je poskytnout mu útěchu a sociální oporu. V některých případech lze i upozornit rodiče na náhled dítěte na obtížnou situaci. Pedagog při práci s takovým dítětem jedná diskrétně a zpravidla sám. Doporučuje se však pracovat na veřejném prostranství. Je třeba také zdůraznit, aby pedagog při řešení obtížných situací dítěte bral v úvahu etické normy učitelského povolání.

Školní program proti šikaně a kyberšikaně na 1. ZŠ Sedlčany

Šikana je negativní jev, který může doprovázet společnou výchovně vzdělávací činnost. Může se vyskytnout i na naší škole. Chceme být připraveni a snažíme se vytvářet prostředí důvěry, které výskyt šikany minimalizuje. Užíváme takové metody, přístupy a techniky, které vedou k včasnému objevení všech podob rozvíjející se šikany. Tento školní program proti šikaně je otevřený a lze jej doplnit o zkušenosti žáků, rodičů a pracovníků školy. Důležitým předpokladem pro fungování programu je celoškolní přístup (jednotnost a důslednost).

Naše cíle jsou:

1. snažit se vytvořit prostředí omezující vznik šikany (prevence)
2. být ve střehu a odhalit počínající šikanu dříve, než se plně rozvine
3. vhodnými prostředky zamezit jejímu dalšímu trvání - každý případ vyžaduje specifické řešení!

Prevence šikany

- Podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky.
- Vést žáky k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání.
- Jednat s dětmi jako s partnery, bez výjimky respektovat jejich práva, zároveň vést k plnění povinností.
- Co nejvíce omezit nudu při výuce- šikana, často vzniká jako zdroj zábavy pro agresory.
- Udržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy.
- V kritických situacích dát jasně najevo, že toto chování je špatné a nelze je tolerovat.
- Nebýt lhostejný k projevům agresivity, a to i v případě, že nejsem pověřen dozorem.
- Informovat žáky, ale i rodiče, na koho se obrátit při problémech – třídní učitel, školní schránka důvěry, výchovný poradce, vedení školy, metodik prevence, linka důvěry.....
- Snažit se mít přehled o vzájemných vztazích ve třídě i mimo ní. Třídní učitel by měl znát záliby svých žáků, zajímat se o to, jak tráví volný čas, a umět si s nimi o tom popovídat, mají-li zájem.

Prevence ve vyučovacích hodinách

TU sledují vztahy ve třídě, podílí se na rozvoji pozitivních vztahů mezi žáky a na zlepšení třídního klimatu. Každá třída se svým třídním učitelem pracuje na školních „Třídních pravidlech“ a řídí se jimi. Důležitá je pravidelná a důsledná kontrola ze strany všech vyučujících. Žáci jsou poučeni o tom, co je a co není šikana, na koho se mají obrátit, mají-li na šikanu podezření (TU, ŠMP, VP, ŠP, kdokoli z pracovníků školy, rodiče, vedení ZŠ, schránka důvěry, dozory). Téma prevence šikanování se prolíná do některých předmětů. Učitelé se soustřeďují na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky, pracují s pravidly třídy a dynamikou třídního kolektivu, spoluvytvářejí bezpečné prostředí školy (vyzvedávají i dílčí úspěchy slabších žáků, kteří se mohou stát terčem šikany, vyzvedávají příklady slušného chování a vzájemné pomoci, motivují ostatní, aby se takové chování stalo normou apod.).

Prevence mimo vyučování

ZŠ provádí prevenci o přestávkách (dozory ve třídách, na chodbách) a při všech činnostech organizovaných školou (exkurze, výlety, vycházky, kroužky, školní družina). Žáci i rodiče mají možnost využívat schránku důvěry, konzultací u školní psycholožky, e-mailových adres pracovníků školy.

Ochranný režim

Ochranný režim je zajištěn a garantován školním řádem. Školní řád stanoví pravidla chování ve škole, zakazuje násilí žáků vůči spolužákům a stanoví způsob potrestání. Žáci jsou v dané oblasti poučeni třídními učitelkami. Pedagogičtí pracovníci provádějí účinný dozor.

Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou seznámeni se základními dokumenty formou webových stránek. Jakékoliv podezření na šikanu svého dítěte hlásí buď třídnímu učiteli, vedení školy, výchovné poradkyni či kterékoliv učitelce, které důvěřuje. Kontakty jsou uvedeny v žákovských knížkách. Spolupráce se odvíjí i se zástupci rodičů ve Školské radě. Rodičům jsou umožněny pravidelné schůzky a možnost kontaktovat kohokoli z pedagogických pracovníků ve škole po předchozí domluvě.

Spolupráce s institucemi

Škola spolupracuje i s jinými organizacemi, zvláště PPP, SVP a Policií ČR či OSPOD (orgán sociálně – právní ochrany dětí a mládeže) apod.

Do prevence proti šikaně jsou zapojeni všichni pracovníci školy. Informace si mezi sebou předávají na pedagogických radách i formou individuálního pohovoru. Dobrá komunikace jednotlivých pracovníků ZŠ a vedení ZŠ umožňuje pružně reagovat v krizových situacích.

Předávání informací

1. **pravidelně** - na poradách (4xročně)

2. **průběžně** – kdokoli z pracovníků ZŠ zaznamená jakékoli příznaky nezdravých vztahů a nevhodného chování mezi žáky, ihned to sdělí třídnímu učiteli (dále TU), výchovné poradkyni (dále VP), nebo vedení ZŠ

3. **informace na webových stránkách ZŠ** – pro pracovníky ZŠ, žáky, rodiče

Šetření v případě podezření na šikanu vždy provádí ŠMP ve spolupráci s užším týmem, který tvoří školní psychologka, výchovný poradce, třídní učitelka, vedení školy.

KRIZOVÝ SCÉNÁŘ PRO POČÁTEČNÍ STADIA ŠIKANY

Zdroje informací:

- sdělení rodičů ☐
- vlastní pozorování
- poznatky od vyučujících nebo žáků

Všichni pedagogičtí pracovníci musí postupovat koordinovaně a chránit zdroj informací.

1. krok – odhad závažnosti

Velmi důležité je určit, zda:

- daný problém vyřešíme v rámci školy,
- požádáme o pomoc odborníka zvenčí (PPP, SVP). ☐

V případech pokročilého stadia už tato problematika patří odborníkům.

Pro odhad závažnosti máme 4 kritéria:

- způsob chování a vypovídání obětí a svědků,
- závažnost a četnost agresivních projevů,
- čas – jak dlouho šikanování trvá,
- počet agresorů a obětí. ☐

Stadia šikanování:

V prvním a druhém stadiu může šikanu řešit škola, v pokročilejších stadiích je nutné obrátit se na odborníky.

1. **stadium** – mírné psychické formy násilí, žák není oblíbený, nebaví se s ním, pomlouvají ho, vymýšlí na jeho účet drobné legrácky. Tato zárodečná forma se vyskytuje téměř ve všech sociálních skupinách. Pokud se této počáteční podobě opakovaného „legračního“ ubližování slabšímu nebudeme věnovat, může se z ní stát i pokročilá šikana. K tomu může přispět, ať už vědomě, či nevědomě, sám pedagog (častěji vytýká nějakému žákovi jeho slabiny nebo neschopnost, snižuje jeho autoritu).
2. **Stadium** – počátky fyzické agrese. Spolužáci si na neoblíbeném dítěti začínou odreagovávat nepříjemné pocity, např. z očekávané písemné práce nebo prostě jen z toho, že je docházka do školy obtěžuje.
3. **Stadium** – vytváří se skupina spolupracujících agresorů, už se nešikanuje nahodile, ale systematicky. Objevuje se falešná solidarita – normou třídy je „nebonzovat“. Projevuje se pokřivená morálka – všichni o šikaně vědí, ale nikdo nic neudělá.
4. **Stadium** – normy agresorů jsou přijaty většinou třídy. I mírní a ukáznění žáci se mohou začít chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka.
5. **Stadium** – násilí jako normu přijímají všichni žáci ve třídě. Dokonce i oběť přijme normy skupiny za své a nepřipadá jí to nenormální. Oběť agresora brání. Tato šikana se v současné době může objevit i ve třídách základních škol.

2. krok – rozhovor s informátory a obětí (provádí metodik prevence, školní psycholožka)

- Jakoukoliv informaci nezpochybňovat, ale prověřit a vše si zaznamenat. Nereagovat obranně, nebagatelizovat. Chránit zdroj a obsah informací.
- Důležité je, aby nás oběť vnímala jako oporu a cítila od nás možnou pomoc. My musíme trpělivě naslouchat a vcítit se do situace oběti.
- Rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní spolužáci nevěděli (možná pomsta agresorů). S obětí je nutné hovořit jiný den než s agresory.
- Důležité je domluvit se s rodiči na spolupráci, na způsobu ochrany dítěte, ubezpečit je, že pomůžeme a naznačit příští kroky.

3. krok - nalezení vhodných svědků

- žáci, kteří s obětí sympatizují, kamarádi s ní nebo ji alespoň neodmítají. Nevybíráme si podle svých sympatií.
- rozhovor se svědky vést jednotlivě mezi čtyřma očima, aby o nich nevěděli ostatní žáci (souvisí s ochranou oběti)

4. krok – individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

- rozhovory zorganizovat tak, aby o nich druzí nevěděli. □
- závažnou chybou vedoucí k ohrožení vyšetřování je společné vyšetřování svědků a agresorů. Za zásadní chybu je považována konfrontace oběti a agresora. Někdy to dokonce vede k tragikomickým závěrům, kdy oběť je označena za agresora a za příčinu nesvárů ve skupině.

5. krok - ochrana oběti

- zvýšená pozornost ve školním klimatu trdním učitelem, zvýšený dozor, zorganizovat bezpečné příchody a odchody dítěte ze školy,
- po dobu šetření je možné se souhlasem vedení školy nechat oběť doma □
- lze doporučit rodičům odborníka z PPP nebo SVP, či jiné instituce zabývající se touto problematikou

6. krok – rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- poslední krok ve vyšetřování.

- dokud nemáme shromážděné důkazy, nemá smysl s agresorem mluvit. Vše zapře a podezření vyvrátí nebo zpochybní. Hlavně však dostane echo, že někdo žaloval.
- Rozhovor má v první řadě agresora okamžitě zastavit a ochránit oběť, ale i jeho před následky jeho činů. Většinou se dá použít princip „přitlačení ke zdi“. Např. ho upozorníme, že při jakémkoli náznaku šikanování bude jeho potrestání přísnější, případně to bude ohlášeno policii apod. Zároveň zdůrazníme, že k jeho snaze napravit situaci, bude přihlédnuto při řešení jeho chování.

7. krok – jednání výchovné komise

- vedení školy, metodik prevence, výchovný poradce, třídní učitel, rodiče žáka, případně odborník z OSPOD

Orientační posloupnost vedení jednání:

Zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva.

Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)

Postupné vyjádření všech pedagogů – jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování – vedení školy

Vyjádření žáka

Vyjádření zákonných zástupců – možná navrhovaná řešení ze strany rodičů, možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou

Rozhodování komise za zavřenými dveřmi

Seznámení rodičů a žáka se závěrem komise – konkrétní možná řešení – seznamuje vedení školy, domluva na časovém horizontu z hlediska nápravy chování agresora, zpětná kontrola, zda se situace uklidnila – třídní učitel, upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá opatření nepomohou – vedení školy. Provedení zápisu z jednání, který obsahuje závěr, podpisy všech zúčastněných osob a souhlas rodičů, že byli s celou záležitostí seznámeni a s navrhovanými řešeními souhlasí.

8. krok – rozhovor se zákonnými zástupci obětí

- u počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních
- sejít se v jiný den, než jsou výchovné komise
- sdělit zákonným zástupcům, jak jsme v dané věci postupovali (kroky řešení, závěry, domluva na dalších opatřeních, možnosti další spolupráce)
- časový horizont pro sledování situace (po týdnu, 14 dnech)

9. krok – práce s celou třídou

- uzavření celé záležitosti vedením školy přede všemi žáky ve třídě. Výsledky šetření šikany, včetně potrestání agresorů je nutné oznámit před celou třídou. Děti musí vědět, že ve škole šikana nebude trpěna. Jestliže děti (přihlízející většina) neuvidí, že my jsme zásadně proti takovému jednání, začnou ho považovat za normální.
- ozdravění třídy – dlouhodobý proces
- nastavení nových funkčních pravidel, třídu neustále sledovat□
- TU + ŠMP informovat všechny členy pedagogického sboru (obecné informace – shrnutí případu, seznámit je s nastavenými pravidly).
- Jednotnost a důslednost pedagogického sboru□
- Při nezastavení problematiky šikanování kontaktovat ŠMP, VP (přivolání pomoci – instituce zabývající se touto problematikou)

Evaluace

Vyhodnocování programu probíhá průběžně na čtvrtletních poradách

KYBERŠIKANA

Kyberšikana je forma agrese, která se uplatňuje vůči jedinci či skupině osob s použitím informačních a komunikačních technologií (počítačů, tabletů, mobilních telefonů a dalších moderních komunikačních nástrojů), a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či dalších osob - tzv. sekundárních útočníků (např. opakované sdílení nahrávky, opakované komentování apod.). Ačkoli je kyberšikana zpravidla definována jako činnost záměrná, může vzniknout i nezáměrně – např. jako nevhodný vtip, který se v on-line prostředí vymkne kontrole.

Kyberšikana je často zaměňována s tzv. on-line obtěžováním. Termínem on-line obtěžování označujeme jednorázové útoky, jejichž dopad je pouze dočasný. „Opravdová“ kyberšikana musí splňovat zejména **kritéria opakovanosti, musí být dlouhodobá a musí být vnímána jako ubližující**. Oběť se pak nedokáže útokům účinně bránit, existuje mocenská nerovnováha.

A. Rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou

Kyberšikana má svá specifika, která ji od tradiční psychické či fyzické šikany odlišují.

Dosah kyberšikany a velikost publika

Oproti formám klasické šikany, která probíhá „tváří v tvář“, má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, který zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je maximálně několik desítek lidí. V prostředí internetu je svědkem (ale i útočníkem) klidně i několik desítek tisíc lidí. Ti všichni se do kyberšikany mohou zapojit a stát se agresory, případně se zapojit do rozšiřování kyberšikany mezi další uživatele internetu.

Místo útoku

Zatímco u tradiční šikany lze předpokládat, kdy a kde k útoku dojde (např. ve škole, na hřišti, po cestě ze školy), v případě kyberšikany může agresor provést útok kdykoli a kdekoli. V zásadě tedy není nutná přítomnost agresora a oběti na stejném místě (Krejčí, 2010; Ministerstvo školství, 2009).

Anonymita

Pachatel kyberšikany může být anonymní, skrytý za přezdívkou nebo jiným neurčitým identifikátorem, oběť tak často není schopna agresora identifikovat. Ačkoli je identifikace anonymního pachatele kyberšikany poměrně složitá, výzkum projektu Minimalizace šikany prokázal, že v 78 % případů kyberšikany byla totožnost útočníka zjištěna – 51 % agresorů bylo ze stejné třídy jako oběť, 27 % pachatelů bylo ze stejné školy jako oběť, pouze z jiné třídy (Krejčí, 2010; Udatná, 2008).

V některých případech pachatelé anonymní nejsou, zvláště tehdy, pokud kyberšikana probíhá nejprve v uzavřené skupině v prostředí sociální sítě – zde není nutné identitu maskovat, pachatelé vystupují pod skutečnými jmény a příjmeními. V této fázi oběť o

počáteční kyberšikaně nemusí vědět, dozvídá se o ní teprve, když množství diskutérů výrazně vzroste nebo když se skupina stane veřejnou. V případě anonymního i neanonymního útoku pachatel často nevnímá dopad svého jednání, nevidí přímou reakci oběti na útok a intenzitu útoku není schopen vyhodnotit. Jeho útok má pak větší dopad, než původně předpokládal. Anonymní útok je v podstatě odosobněný – je doprovázený disinhibičním efektem (Kovářová & Kopecký, 2012; Suler, 2004; Udris, 2014), který ke kyberšikaně přispívá.

Čas

Kyberšikana jako taková může probíhat neustále. Samotný útok na oběť lze provést kdykoli – jak v době školní výuky, tak o přestávkách, mimo školní vyučování, o víkendu, v libovolnou denní či noční dobu. Limitována není ani samotná příprava kyberšikany, pachatel má k dispozici libovolné množství času a může si svůj útok promyslet (např. vytvořit z fotografie dehonestující, urážlivou koláž, kterou bude dále rozšiřovat mezi on-line uživatele).

Protože kyberšikana probíhá zejména v prostředí internetu, útok se šíří daleko rychleji než u běžné šikany. Během několika minut může být dehonestující materiál rozšířen mezi stovky či tisíce uživatelů a může dosáhnout až hranice virálního šíření. Pokud se urážlivý materiál (např. fotografie) stane virální, nelze ji v zásadě z internetu odstranit – šíří se internetem jako virus (odtud termín virální šíření). V řadě případů rovněž vzniká časová prodleva mezi vytvořením dehonestujícího obsahu a okamžikem, kdy se o kyberšikaně dozví samotná oběť. Žáci např. o svém spolužákovi založí veřejnou diskusní skupinu, ve které vyhlédnutou oběť dehonestují, urážejí, pomlouvají, sdílejí její fotografie či videa apod. Oběť se o diskusní skupině dozví s časovým odstupem – např. po několika dnech i týdnech. V té době se již do kyberšikany může zapojit velké množství uživatelů.

Proměna agresora a oběti

Anonymita virtuálního prostředí smazává rozdíly mezi lidmi – ať už jde o věk, pohlaví, sociální postavení, fyzické dispozice, početní převahu či např. odvahu útočit. A jak dokazují výsledky výzkumu kyberšikany z posledních let, pachatelé kyberšikany se často stávají i samotné oběti, které např. na prožité příkoří nepřiměřeně reagují (Kopecký, Szotkowski, & Krejčí, 2015). Pachatel, který chce kyberšikanu provádět, může disponovat pouze základními dovednostmi v oblasti IT gramotnosti (většina služeb je natolik intuitivní, že pokročilé znalosti nejsou nutné).

Rozdílné způsoby řešení kyberšikany a šikany

Při řešení kyberšikany nastává řada situací, které jsou řešitelné hůře, než je tomu u tradičních forem šikany.

U kyberšikany je obtížné:

- a) **zajistit rychlou ochranu oběti** (např. odstranit diskusní skupinu či profil, ve kterém ke kyberšikaně dochází, zajistit odstranění dehonestujících materiálů z internetu a zastavit tak další šíření kyberšikany atd.),
- b) **zajistit dostatečný počet svědků** (u kyberšikany často chybí svědci, publikum je značně anonymní a nelze identifikovat, kdo má o kyberšikaně informace),
- c) **vystopovat útočníka** (u tradiční šikany útočníka známe, u kyberšikany však útočník často vystupuje pouze pod přezdívkou, využívá falešné profily atd.),
- d) **rozpoznat, kdy jde o kyberšikanu a kdy ne** (žáci často nerozpoznají hranice kyberšikany a neví, jak se s ní vypořádat, neví, koho kontaktovat, jak postupovat, jaké kroky podniknout).

B. Základní formy kyberšikany a příbuzné fenomény

Kyberšikana mnohdy začíná jako tradiční šikana (psychická nebo fyzická), případně je jejím doprovodným jevem. Může však existovat zcela nezávisle na tradiční šikaně.

Mezi základní formy kyberšikany z pohledu propojení útočníků a obětí patří:

1. Kyberšikana přímá

U přímé kyberšikany agresor útočí na oběť přímo, bezprostředně, začne např. dehonestovat oběť, založí o ní falešný profil, zveřejnění její fotografie či video apod.

2. Kyberšikana nepřímá (kyberšikana v zastoupení, tzv. cyberbullying-by-proxy)

U nepřímé kyberšikany agresor k útoku využívá jinou osobu, která často neví o tom, že se stala nástrojem útoku – např. pomsty. Typický příklad představuje situace, kdy útočník pronikne na účet oběti (např. účet na sociální síti), prostřednictvím tohoto účtu začne dehonestovat ostatní uživatele, kteří začnou reagovat a mstít se za on-line urážky právě majiteli účtu, ze kterého byly dehonestující zprávy odeslány. Majitel účtu se o tomto dozví až s časovou prodlevou.

V případě obou forem kyberšikany může pachatel využívat jak své vlastní identity, tak i identity falešné.

Kyberšikanu lze dále rozdělit podle toho, zda je do ní aktivně zapojeno publikum, nebo zda probíhá v soukromí bez přítomnosti publika.

Mezi základní formy tedy patří:

1. Kyberšikana s přítomností publika (veřejná)

Jde o kyberšikanu, jejíž podstatou je rozšířit informace o oběti mezi velké množství uživatelů. Do této kategorie lze zařadit publikování ponižujících záznamů oběti, krádeže identity, verbální formy kyberšikany (dehonestování, urážení, provokování) apod. Přítomnost publika je základní obligatorní součástí kyberšikany. Komunikace probíhá prostřednictvím veřejných komunikačních kanálů.

2. Kyberšikana bez přítomnosti publika (soukromá)

Jde o kyberšikanu, ve které zpravidla komunikuje pouze pachatel a oběť, přičemž jejich komunikace je soukromá, bez přítomnosti publika. V rámci této formy kyberšikany často dochází k výměně intimních materiálů – ať již dobrovolné, nebo pod nátlakem. Do této kategorie lze zařadit kyberšikanu ve formě vydírání či vyhrožování. Komunikace probíhá prostřednictvím soukromých komunikačních kanálů – soukromého chatu v rámci sociálních sítí, instant messengerů a VoIP komunikátorů (Skype), případně prostřednictvím SMS/MMS. Projevy kyberšikany (např. dehonestování, provokování, vyhrožování, vydírání v on-line prostředí atd.) se mohou vyskytovat ve formě jednorázového útoku (tzv. nepravá kyberšikana, kyberobtěžování, kyberagrese apod.) nebo dlouhodobého útoku se vzrůstající intenzitou (tzv. pravá kyberšikana). Mezi nejznámější projevy/formy kyberšikany (Kopecký, Szotkowski, & Krejčí, 2014a; Krejčí, 2010; Willard, 2007b) patří především útoky využívající fotografií, videozáznamů, audiozáznamů, ale také běžné verbální formy útoků.

Mezi kyberšikanu řadíme projevy tradiční psychické šikany posílené využitím ICT, například:

Dehonestování (ponižování, nadávání, urážení) v on-line prostředí. Vyhrožování a zastrašování v on-line prostředí.

Vydírání v on-line prostředí.

Očerňování (pomlouvání) v on-line prostředí.

Mezi typické formy kyberšikany také patří:

Publikování ponižujících videozáznamů, audiozáznamů nebo fotografií Ponižování a pomlouvání

Krádež identity (impersonation) a její zneužití

Ztrapňování pomocí falešných profilů

Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci (flaming/bashing) Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť (trickery/outing)

Vyloučení z virtuální komunity (exclusion) Obtěžování (harassment)

Specifické formy kyberšikany spojené s hraním on-line her Happy slapping (v překladu „zábavné fackování“)

Kyberstalking (pronásledování ve spojení s využitím informačních komunikačních technologií)

Webcam trolling (zneužívání webkamer pro manipulaci uživatelů internetu prostřednictvím podvržených videozáznamů)

Rizikové faktory

V oblasti prevence kyberšikany lze využít modifikovanou klasifikaci rizikových faktorů podle Offorda a Bennetta (2002):

1. Individuální faktory (např. pohlaví, temperament, vyhledávání vzrušení, poruchy emocionality, impulsivita (překotné zveřejňování elektronického obsahu bez domýšlení důsledků), úzkostnost, deprese (kombinace kyberšikany a deprese může vést k sebepoškození či suicidnímu chování), deficit v sociálních dovednostech, hostilita a agrese, násilí, nízké sebevědomí a sebehodnocení (osoby s nízkým sebevědomím mohou více využívat on-line prostředí), negativní životní události a traumatické zážitky, selhání ve škole (může souviset s kyberšikanou učitele jako motiv pomsty), problémy se zákonem.

2. Rodinné faktory (např. dysfunkce v rodině, pevnost vazby nebo pouta mezi rodičem a dospívajícím, nedostatek rodičovského dohledu, slabá rodičovská podpora, nedostatečný zájem a kontrola rodičů (např. neexistence pravidel používání IT nástrojů v rodině), nedůsledná výchova (nezdravá podpora chování dítěte i v situacích, kdy je dítě agresorem v rámci kyberšikany), chudoba a nezaměstnanost v rodině, hrubost a konflikty v rodině (přenášení nevhodných vzorců chování do komunikace s okolím).

3. Vrstevnické vztahy (např. šikana, dysfunkční vztahy s vrstevníky, vrstevnický tlak (tlak skupiny může akcelarovat nežádoucí projevy chování v kyberprostoru), členství ve skupině s rizikovým chováním či pozitivními postoji k němu (např. v nenávistných skupinách v on-line prostředí cílených na různé cílové skupiny), odmítnutí a vyřazení z vrstevnické skupiny).

4. Školní faktory (např. ne vždy efektivní školní programy zaměřené na primární prevenci, nezdravé školní klima, nízké očekávání pedagogů, zaměření na výkon).

5. Komunita, společenství, sousedské vztahy (např. nízká kvalita organizací pro mládež, ztráta ekonomických a vzdělávacích příležitostí, nedostatečná nabídka volnočasových aktivit). (Offord & Bennett, 2002; NIDA, 2003; EMCDDA, 2009; Miovisky et al., 2012).

Protektivní faktory

V oblasti prevence kyberšikany lze využít modifikované klasifikace protektivních faktorů podle Fergusse a Zimmermana (2005):

- 1. Individuální faktory** (např. dobré copingové strategie, sociální dovednosti, emocionální stabilita, pozitivní vztah k sobě, výkonnost ve škole, odolnost vůči zátěži, flexibilita, svědomitost, přívětivost, odolnost vůči skupinovému tlaku).
- 2. Rodinné faktory** (podpora rodičů, soudržnost rodičů, rodičovský dohled, zdravý životní styl rodičů, kontrola, intolerance vůči rizikovému chování, jednoznačně definovaná pravidla chování a případné sankce za přestupky, pozitivní pouto mezi rodiči a dítětem, emocionální podpora, jasná pravidla a hranice, rodičovská kontrola a důslednost).
- 3. Vrstevnické vztahy** (dobrá vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy a aktivitami, dobrá interpersonální komunikace, dostatek přátel, vzájemná podpora).
- 4. Školní faktory** (zdravé školní prostředí, dobré vztahy s učiteli, srozumitelná pravidla, včasná systematická a efektivní specifická primární prevence, participace žáků a rodičů).
- 5. Komunita, společenství** (např. organizace, které podporují pozitivní vývoj mládeže, sociální a ekonomické příležitosti, aktivity na bázi duchovního rozvoje). (Offord & Bennett, 2002; NIDA, 2003; EMCDDA, 2009; Mioviský et al., 2012).

V rámci školy zajišťuje kooperaci veškerých činností souvisejících s poradenskou činností vedení školy. Ředitel školy poradenskou činností pověří zpravidla školního metodika prevence, případně výchovného poradce, kteří následně spolupracují s dalšími pedagogickými pracovníky. Školní metodik prevence dále spolupracuje se školním psychologem (pokud na škole působí), třídním učitelem, školským poradenským zařízením.

Každá škola by měla mít vypracován přehled institucí, jako je např. pedagogicko- psychologická poradna, neziskové organizace, krizové centrum, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče, orgán sociálně právní ochrany dětí, Policie České republiky, zdravotnická zařízení apod., nacházejících se v daném regionu, na které se může v případě jakýchkoli problémů obrátit.

Soupis kontaktů všech regionálních partnerů je vhodné veřejně prezentovat např. na stránkách školy, aby je mohli využít i učitelé, žáci případně rodiče.

Legislativní rámec (úroveň státu):

Na úrovni státu se prevence rizikového chování – v našem případě kyberšikany či šikany – řídí v obecné rovině řadou strategických dokumentů, ze kterých pak vycházejí dokumenty dílčí.

Mezi strategické dokumenty, které jsou s prevencí kyberšikany spojeny, patří zejména:

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j.: 21291/2010-28,

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních čj. MSMT-21149/2016,

Strategie prevence kriminality 2016–2020 (definovaná ve víceletých cyklech Usnesením vlády ČR),

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013– 2018 (Ministerstvo školství ČR, 2013).

Legislativní rámec (úroveň školy):

Školy jsou povinny zajistit bezpečnost a ochranu zdraví svých žáků a zároveň vytvářet podmínky pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů. Tato povinnost je dána školským zákonem (Zákon 561/2004 Sb., 2012), konkrétně § 29, který se zaměřuje na bezpečnost a ochranu a zdraví ve školách. Školami se rozumí školy a školská zařízení.

Strategické dokumenty školy vztahující se k prevenci rizikového chování:

1. Vnitřní řád školského zařízení, školní řád
2. Školní preventivní strategie
3. Preventivní program školy (dříve Minimální preventivní program)
4. Krizové plány

Jak předcházet kyberšikaně:

Kyberšikanu lze zařadit mezi základní oblasti rizikového chování, konkrétně mezi šikanu a extrémní projevy agrese (Miovský, 2010), dle Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018 se řadí mezi interpersonální agresivní chování (MŠMT, 2013).

Základním způsobem, jak lze předcházet kyberšikaně či minimalizovat její dopad, je především všeobecná primární prevence. Cílem primární prevence je předcházet rizikovému chování. Prevenci zaměřenou na oblast kyberšikana a dalších forem kybernetické agrese lze realizovat ve formě *specifické* i *nespecifické*. Specifickou primární prevenci lze rozdělit do 3 úrovní, na:

- a) **Prevenci všeobecnou** (zasahuje celou třídu, školu apod. bez rozdílu). Sem lze zahrnout aktivity typu dlouhodobé preventivní programy, interaktivní besedy, projektové dny atd. Zároveň lze témata primární prevence zahrnout do výuky, propojit s průřezovými tématy a klíčovými kompetencemi žáka.
- b) **Prevence selektivní** (zasahuje osoby, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování, např. děti z vyloučených lokalit, děti s poruchami chování apod.).
- c) **Prevence indikovaná** (zacílena na situace, kdy se ve třídě/škole již kyberšikana vyskytl).

Nespecifická prevence je pak zaměřena na **rozvoj zdravého klimatu ve třídě a škole, posilování dobrých vztahů mezi dětmi** apod.

Jak předcházet kyberšikaně na úrovni školy:

- Zanést do školního řádu pravidla používání ICT, intranetu a mobilních telefonů (během vyučování, přestávkách, v areálu školy).
- Informovat žáky o netiketě a „listině práv na internetu“. O této listině by měli být informováni i rodiče nezletilých žáků, např. vyvěšením na webových stránkách škol.
- Instalovat a využívat software, který v učebnách vyučujícímu umožňuje informovat se přes svůj počítač, co právě žák na své ploše dělá. (Informovat o tomto opatření žáky a systém nezneužívat!)
- Být vzorem vhodného užívání moderních technologií.
- Pracovat na povědomí žáků o rizikovém chování na internetu.
- Definovat kompetence v rámci školy a na akcích konaných školou mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání).
- Začlenit témata spojená s rizikovým chováním na internetu do výuky.
- Vzdělávat pedagogy.
- Podporovat pozitivní využívání technologií.

Jak předcházet kyberšikaně na úrovni jednotlivých pedagogů:

- Posilovat empatii mezi žáky.
- Pracovat na klimatu třídy, školy.
- Vést k úctě k druhým lidem.
- Dávat žákům pozitivní zpětnou vazbu.
- Vytvářet dobré vztahy mezi žáky i kolegy.
- Důsledně zakročovat vůči seznatelným individuálním projevům agrese.

STRATEGIE ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY

Řešení kyberšikany z pohledu oběti

Před kyberútoky – ať již v podobě aktivit jednorázové kyberagrese či rozvinuté kyberšikany, neexistuje stoprocentní ochrana, dokonce ani to, že oběť přestane využívat internetové či mobilní služby, kybernetický útok nezastaví – oběť pouze „zatím neví“, že je v prostředí internetu dehonestována. Je pouze otázkou času, než se o existující situaci dozví. Podle zjištění Parrisové (Varjas et al., 2010), která prováděla výzkum zaměřený na středoškoláky, lze strategie vyrovnávání se s kyberšikanou z pohledu oběti rozdělit do dvou základních skupin, a to na reaktivní a preventivní strategie (Černá et al., 2013; Varjas et al., 2010).

K reaktivním strategiím vyrovnávání se s kyberšikanou patří vyhýbání se (vymazání zpráv, účtu, blokování telefonních čísel, ignorování situace), přijetí (kyberšikana je vnímána jako součást života), ospravedlnění (hledání důvodů, proč není podstatné se kyberšikanou zabývat, „shazování agresora“ – je hloupý, nestojí za to apod.) a vyhledávání podpory v okolí (svěření se někomu, zapojení dalších lidí). Mezi preventivní strategie pak patřila dle názoru studentů z výzkumu Parrisové (Varjas et al., 2010) osobní promluva (snaha předejít nepochopení způsobenému on-line prostředím), zabezpečení a zvyšování povědomí o problematice (zlepšení zabezpečení účtů, omezování zveřejňovaných informací apod.), mezi další zjištění výzkumu pak ale také patřil názor studentů, že prevence kyberšikany není možná – internet podle nich poskytuje tak vysokou míru anonymity, která agresorovi nahrává, že není možné se kyberšikaně zcela vyhnout.

Vhodný postup pro oběť kyberšikany:

Jednotlivé body na sebe nemusí přesně navazovat, např. dítě může oznámit útok dospělé osobě již v prvotních fázích.

1. **Zachovat klid** – nejednat ukvapeně.
2. **Uchovat si důkazy** – uchovat a vystopovat veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi či útočníkům zahájeno vyšetřování. (postup viz příloha).
3. **Ukončit komunikaci s pachatelem** – nekomunikovat s útočníkem, nesnažit se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožovat, nemstít se. Cílem útočníka je vyvolat v oběti reakci, ať už je jakákoli.
4. **Blokovat pachatele a blokovat obsah, který rozšiřuje** – pokusit se zamezit útočníkovi přístup k účtu nebo telefonnímu číslu oběti a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktovat poskytovatele služby).
5. **Identifikovat pachatele** (pokud to neohrozí oběť)
6. **Oznámit útok dospělým** (učitel, rodič) – svěřit se blízké osobě. Pro uchování důkazů oslovit někoho, kdo má vyšší IT gramotnost. Kontaktovat školu a specializované instituce (PPP, Policie, SVP, intervenční služby specializující se na

řešení kyberšikany, psychology apod.).

7. **Nebát se vyhledat pomoc u specialistů** – kontaktovat specializované organizace, poradny případně Policii ČR.
8. **Žádat konečný verdikt** (v případě řešení situace školou) – po prošetření celého případu trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí.

Řešení kyberšikany z pohledu školy

Vzhledem k tomu, že kyberšikana je úzce propojena s tradičními formami šikany, které běžně probíhají ve škole, kyberšikana je také v prostředí školy řešena. Před samotným řešením se však škola často rozhoduje, zda se vůbec má, může či musí do řešení kyberšikany zapojit.

Mezi nejčastější argumenty proti řešení kyberšikany školou patří následující (Krejčí, 2010):

1. Pokud kyberšikana probíhá mimo budovu školy (či mimo školní akci), není to problém školy.
2. Řešení kyberšikany ve škole vyvolá negativní publicitu a odradí potenciální klienty – rodiče nově přijímaných/zapisovaných žáků.
3. Škola nemá nástroje, jak kyberšikanu řešit.
4. Nástroje, které škola používá, nefungují (např. rodiče útočníka nespolupracují).
5. Kyberšikana sama odezní, nemá tedy smysl ji v prostředí školy řešit.

Mezi nejčastější argumenty pro řešení kyberšikany školou patří následující (Krejčí, 2010)

1. Kyberšikana často doprovází jiné druhy šikany, které se dějí v prostředí školy. Škola se musí starat o své klima, musí zajistit práva dětí i zaměstnanců (např. právo na vzdělání, právo na pracovní podmínky atd.).
2. Podle počtu obětí kyberšikany či souvisejících forem kybernetické agrese s ní mají problém téměř všechny školy. Škola, která řeší problémy, jež se v jejím prostředí vyskytují, postupuje správně a zajišťuje si tak dobrou publicitu.
3. Škola může postupovat stejně jako při řešení tradiční šikany – kyberšikana s tradiční šikanou souvisí a je s ní často úzce propojena.
4. Pokud nástroje pro řešení kyberšikany nefungují, je třeba zkonzultovat problém např. s odbory sociálně-právní ochrany dětí, Policií ČR, specializovanými poradnami a řešit jej v součinnosti s nimi.
5. Pokud nebudeme kyberšikanu řešit, dáváme žákům, kteří o kyberšikaně vědí, signál, že mohou kyberšikanu páchat také a nebudou za ni potrestáni. Tímto způsobem v nich budujeme škodlivé vzorce chování, které pak mohou předávat dále.

Ačkoli můžeme diskutovat o uvedených argumentech, stanovisko Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, definované v metodických pokynech a doporučeních pro řešení rizikových komunikačních jevů ve škole a jejich prevenci, hovoří jasně:

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví (Ministerstvo školství, 2009).

Základním úkolem pak musí být zmapování konkrétního případu, který nám pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

Při řešení případů kyberšikany lze vyjít ze *Scénáře pro obyčejnou počáteční šikanu* (Kolář, 2011), nicméně vzhledem ke specifickým kyberšikaně nelze jeho jednotlivé fáze vždy realizovat (např. pachatel může být anonymní, neexistují svědci). Ačkoli jsou kyberšikana a šikana zpravidla úzce propojeny – např. dítě, které je obětí tradiční šikany, se stává také obětí kyberšikany – postup řešení

kyberšikany je specifický a odpovídá rozdílu mezi tradiční šikanou a kyberšikanou. Pachatel může být např. anonymní, kyberšikana může probíhat v uzavřeném prostředí, kyberšikana probíhá i mimo školu a je třeba chránit oběť i mimo školní vyučování apod. Níže nabízíme základní postupy, které můžeme při řešení kyberšikany využít (Jurková, 2010; Kopecký et al., 2015; Krejčí, 2010; Ministerstvo školství).

Co může dělat škola:

1. Podpořit oběť a zajistit její bezpečí

Mezi první kroky patří zejména zklidnění oběti (ta je často rozčilená, její reakce mohou být přehnané, v některých případech až suicidalní) a nabídnutí podpory. Zároveň je třeba zajistit, aby kyberšikana dále nepokračovala, tedy odstranit závadný obsah z internetu – např. smazat videa, která oběť ponižují, odstranit závadné fotografie, zablokovat profil pachatele atd. Toto lze provádět v součinnosti s IT odborníkem, poskytovatelem dané on-line služby, administrátory služby apod.

2. Zajistit co nejvíce důkazních materiálů

Před samotným smazáním materiálů je však nutné zajistit dostatek důkazů – pořídit si snapshoty s důkazním materiálem, stáhnout dané internetové stránky do lokálního počítače, zajistit seznam žáků, kteří se stali publikem kyberšikany (např. v rámci diskusní skupiny na sociální síti) – ideálně s odkazy na jejich profily, pokusit se identifikovat agresora (např. prostřednictvím jeho přátel).

U veřejných diskusních skupin je získání důkazních materiálů poměrně snadné, protože má do skupiny přístup každý, nicméně objevuje se velké množství případů, v kterých útočníci založili uzavřenou diskusní skupinu, do níž pozvali předem vybrané spolužáky. V rámci tohoto uzavřeného prostředí pak realizovali kyberšikanu a postupně do skupiny připojovali další uživatele. V těchto situacích doporučujeme kontaktovat odbornou instituci (např. pracovníky projektu E-Bezpečí, projektu Seznam se bezpečně!, případně kriminalisty oddělení informační kriminality Policie ČR), která může pomoci důkazní materiály zajistit jinými cestami.

Důkazní materiály dále využijeme v rámci vyšetřování, při komunikaci s rodiči agresorů a rodičů oběti, v rámci rozhovorů s agresory apod. Vždy je však nutné zajistit bezpečí svědků – tj. z důkazního materiálu by nemělo být zřejmé, jak byl získán (např. v záhlaví jméno žáka, z jehož profilu byl záznam získán).

3. Incident vždy vyšetřit

Všechny případy je nutné důkladně vyšetřit – pokud nejsme schopni incident sami vyšetřit, můžeme využít podpory externích institucí. Vyšetřování zahrnuje zjištění, kde incident probíhal, jak dlouho trval, kdo se do něj zapojil, jaký dopad měl na oběť, jakými technickými prostředky lze útok zastavit apod.

4. Informovat rodiče

O incidentu je nutné informovat rodiče oběti i rodiče agresora, lze využít postupů definovaných ve scénáři řešení tradiční šikany. Poučme rodiče o tom, jaký bude postup řešení na úrovni školy, případně o tom, že daný případ kyberšikany nespadá do kompetence školy a že je možné využít např. právních služeb. V případě, že případ kyberšikany nespadá do kompetencí školy (např. útok proběhl mimo vyučování a nemá návaznost na šikanu, která probíhá ve škole), mohou rodiče např. zažalovat agresora u občanského soudu za obtěžování, úmyslné vystavování nepříjemným zážitkům, stresu apod. Lze akcentovat také nové legislativní normy – zejména nový občanský zákoník.

5. Zkonzultovat řešení s dalšími institucemi

V některých případech je vhodné postup řešení a zejména zvolené tresty konzultovat s dalšími subjekty – zřizovatelem školy, případně Českou školní inspekci a dalšími institucemi. Česká školní

inspekce ale není pověřena metodickým vedením (její kompetence jsou vymezeny školským zákonem). V řadě případů totiž škola nepostupovala správně a žákům např. navrhla sníženou známku z chování i v situacích, které prokazatelně neprobíhaly v době školní výuky ani v rámci aktivit požadovaných školou.

6. Žádat konečný verdikt a informace

Po vyšetření celé situace je nutné trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (např. Policie ČR, OSPOD, pedagogicko-psychologická poradna...) a dalších subjektů (např. rodičů) (Ministerstvo školství, 2009).

7. Zvolit odpovídající opatření

Je velmi důležité, aby škola při trestání agresorů postupovala v souladu se školním řádem v kombinaci s dalšími strategickými dokumenty školy – např. krizovým plánem, minimálním preventivním programem školy apod. Při určení trestu využíváme možností nabízených ve scénáři pro řešení tradiční šikany (Kolář, 2011).

V případech méně závažných forem kyberšikany se doporučuje využívat neformálních řešení (Jurková, 2010) – např. vytvořit sadu preventivních materiálů z oblasti rizikového chování na internetu, připravit přednášku o důležitosti odpovědného používání moderních technologií atd. Realizovat preventivní opatření

Aby se nežádoucí chování v budoucnu neopakovalo, je nutné zajistit preventivní opatření. Ta lze zabezpečit – např. prostřednictvím realizací projektových dnů zaměřených na prevenci, přípravou materiálů pro podporu prevence, prostřednictvím tzv. hraní rolí v rámci běžné výuky či mimo ni, posilováním dobrých vztahů mezi žáky apod.

Řešení kyberšikany z pohledu rodiče

Pokud rodič zjistí, že se jeho dítě stalo účastníkem kyberšikany – např. její obětí – má několik možností, jak postupovat. Předně je nutné podpořit samotnou oběť podle postupů definovaných v předcházející části práce (řešení z pohledu oběti) – tj. ukončit komunikaci, blokovat útočníka atd. Mezi další důležité kroky z pohledu rodiče patří:

1. Zajistit bezpečí a podporu dítěte

Prvním krokem je zajistit, aby se dítě v domácím prostředí cítilo bezpečně a aby mělo ve svém rodiči bezpodmínečnou podporu. Rodiče proto musí ukázat slovy a činy, že i oni chtějí dosáhnout stejného výsledku, jako jejich dítě – aby kyberšikana přestala (Jurková, 2010).

2. Vyšetřit situaci

Dalším krokem je vyšetření vzniklé situace samotným rodičem – rodič musí porozumět, co přesně se stalo, kdo byl do kyberšikany zapojen, jaká byla prvotní příčina apod. Nalezení příčiny pomůže rodiči zvolit adekvátní postup a řešení – ať již bylo jeho dítě obětí či agresorem.

3. Vyhnout se bezprostřednímu zákazu přístupu dítěte k IT

Rodič by se neměl snažit vzniklou situaci řešit zákazem přístupu dítěte ke komunikačním technologiím, které do té chvíle používalo (např. instant messengery, sociální sítě). Tato strategie vzniklou situaci nijak neřeší, nemá ani preventivní efekt. Zákazy používání elektronických komunikačních nástrojů omezují přirozenou komunikaci dětí, které jsou zvyklé internetové služby aktivně využívat. Zákazy využívání IT nástrojů ani blokování závadného obsahu samotnou kyberšikanu neřeší.

4. Kontaktovat školu, specializovanou instituci či přímo rodiče agresora

Běžnou součástí procesu řešení kyberšikany je kontaktování školy, poskytovatele služby, v rámci

které kyberšikana probíhá, specializované instituce či přímo rodiče agresora. Společně s nimi pak může rodič zajistit odstranění závadných materiálů, provést blokaci, promyslet postup řešení apod. V některých případech je rovněž vhodné kontaktovat Policii ČR – a to zejména tehdy, pokud je oběti vyhrožováno fyzickým napadením nebo pokud existuje podezření, že byl spáchán trestný čin.

5. Požadovat konečný verdikt

Stejně jako při postupech řešení z pohledu oběti a školy by měl rodič vždy požadovat konečný verdikt – jak byli potrestáni pachatelé, jaká opatření bude škola nadále realizovat ke zlepšení bezpečí svých žáků aj.

6. Vyvodit důsledky a stanovit opatření

V případě, že se dítě stalo pachatelem kyberšikany, je nutné ho potrestat, v případě opakovaného páchání kyberšikany pak trest úměrně zvyšovat, aby si uvědomilo, že je jeho chování neakceptovatelné a opravdu závažné. Zároveň je však třeba jej pozitivně motivovat tak, aby v sobě nefixovalo nežádoucí vzorec chování (např. pokud dostane nálepkou agresor, bude se jako agresor v budoucnu chovat). Vždy je třeba být důsledný – pokud rodič postupuje nedůsledně a nevyžaduje dodržování pravidel, pachatel pochopí, že se takto může chovat i v budoucnu, protože mu kyberšikana „prošla“.

7. Spolupracovat se školou

I po skončení kyberšikany je vhodné nadále spolupracovat se školou, která kyberšikanu dítěte řešila, a podpořit její úsilí o zajištění bezpečnosti žáků i učitelů. Ne vždy však škola postupuje v případě kyberšikany aktivně a v některých případech dokonce situaci z různých důvodů ignoruje. V případě, že škola nechce prokazatelně kyberšikanu dítěte řešit, je možné uvažovat o přechodu dítěte na jinou školu (často je to také jediné možné řešení, zvláště v situaci, kdy se šikana ve škole stala běžnou a „normální“).

Všechny výše uvedené postupy umožňují minimalizovat dopad incidentu na oběť, zajistit potrestání viníků a zvýšit šanci, že se incident nebude v budoucnu opakovat. Toho však lze dosáhnout pouze aktivní spoluprací školy a rodin pachatele a oběti a zejména aktivní prací s konkrétní třídou, v níž k incidentu došlo.

Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) (*Zákon 561/2004 Sb.*, 2012), ve znění pozdějších předpisů, **jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.** Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Škola či školské zařízení má odpovědnost za děti a žáky v době vyučování a školních akcí, a to podle "§ 391 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce a podle Pracovního řádu pro zaměstnance škol a školních zařízení, např. čl. 2 (*Vyhláška č. 263/2007 Sb.*, 2007) a odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.

Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance dle § 101 a §102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce (*Zákon č. 262/2006 Sb.*, 2006), ve znění pozdějších předpisů.

Při stanovení kompetencí při řešení kyberšikany je třeba zjistit, zda jednání prokazatelně souvisí s činností školy (týká se žáků či zaměstnanců školy a zároveň má výrazně negativní dopad do školního prostředí nebo takové narušení intenzivně a bezprostředně hrozí).

Pokud ano:

- Škola pomůže oběti zajistit důkazy.
- Škola postupuje podle krizového plánu.
- Školský zákon nově (od 1. 9. 2017) definuje formulaci **zvlášť závažného porušení školského zákona**, kdy je ředitel školy povinen v uvedeném případě žáka střední školy vyloučit. Jde o hrubé a opakované slovní či fyzické projevy násilí na ostatních žácích, nebo také na učitelích. V případě žáků, kteří by se dopustili takového zvlášť závažného porušení školského zákona a kteří ještě plní povinnou školní docházku, oznámí ředitel školy incident odboru sociálně-právní ochrany dětí. Ten pak musí případ řešit. Současně je v obou případech ředitel povinný nahlásit takové chování také státnímu zastupitelství, které bude postupovat v rámci svých kompetencí.
- V závažnějších případech kyberšikany (kyberšikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu) škola kontaktuje Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany dětí.
- Škola informuje zasažené žáky o výsledcích šetření ve škole a udělených trestech.
- V případě řešení jednotlivých situací lze využít také metodickou pomůcku MŠMT obsahující anonymizované případy a možnosti jejich řešení (<http://www.msmt.cz/file/43418/download/>).

Pokud ne:

Škola **nemůže** udělovat kázeňské tresty, popř. snížené známky z chování za činnost, která se **nestala** během vyučování nebo v rámci akcí organizovaných a zajištěných školou, kde učitel vykonává nad žáky dohled – při kurzech, exkurzích a jiných činnostech vyplývajících ze školních vzdělávacích programů nebo učebních dokumentů, při účasti na soutěžích, přehlídkách, popřípadě při jejich přípravě a na jiných akcích organizovaných školou nebo školským zařízením.

To ovšem neznamená, že by škola neměla kyberšikanu řešit alespoň v následujících základních bodech:

- Zjistěte informace o tom, kterých tříd se případ kyberšikany týká. Ve všech zasažených třídách pak proveďte sociometrii, která může přítomnost rizikového komunikačního jevu odhalit. Dále postupujte podle zpracovaného krizového plánu. Sociometrické metody, u který je to vyžadováno, je nutné, aby prováděl proškolený odborník.
- Doporučte rodičům oběti, aby se v případě kyberšikany svého dítěte obrátili na Policii ČR, popř. podali žalobu k soudu.
- Doporučte rodičům, aby se v případě kyberšikany svého dítěte obrátili na specializovanou instituci (Linka bezpečí, Dětské krizové centrum, PPP atd.). V závažnějších případech kyberšikany (kyberšikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu) doporučte rodičům kontaktovat Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany dětí. Informujte (se souhlasem zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka nezletilého) zasažené žáky o postupu při řešení kyberšikany. Sdělte jim, že škola trestat v tomto případě nemůže, a proto byl případ předán policii/soudu. Děti potřebují vědět, že za každé nepřiměřené chování přijde trest.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech (Ministerstvo školství, 2016a):

- A.** Dojde-li k šikaně/kyberšikaně **v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost** tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, podle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání).
- B.** Škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve

znění pozdějších předpisů (*Zákon č. 359/1999 Sb.*, 2012)); v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci, a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

C. Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení policie. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

D. V případě závažnějšího stupně šikany/kyberšikany by měl být informován také zřizovatel školy.

Nejlepší je ta pomoc, která je nejbližší a může být nejrychlejší. Zkuste se obrátit na pedagogicko–psychologickou poradnu, středisko výchovné péče nebo jakéhokoli psychologa v místě bydliště. V případě, že máte pocit, že Vám nikdo nepomáhá, oslovte školské odbory orgánů místní samosprávy nebo českou školní inspekci.

E-Bezpečí (www.e-bezpeci.cz) – projekt zaměřený na prevenci rizikového chování na internetu (kyberšikana, kybergrooming, sexting, kyberstalking, sociální sítě, sociální inženýrství apod.).

Poradna E-Bezpečí (www.napisnam.cz) – poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, jen za letošní rok řešila přes 100 případů kyberšikany, stalkingu, sextingu apod.

Projekt E-Nebezpečí pro učitele (www.e-nebezpeci.cz) – obsahuje řadu prezentací pro učitele.

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace PdF UPOL (<http://prvok.upol.cz>) – centrum realizující řadu projektů zaměřených na rizikové chování na internetu. Centrum realizuje výzkumy zaměřené na rizikové chování spojené s internetem a mobilními telefony. V sekci „Výzkum“ jsou pravidelně zveřejňovány výsledky jednotlivých výzkumů.

Projekt Seznam se bezpečně (www.seznamsebezpecne.cz) – projekt zaměřený na prevenci rizikového chování na internetu. Na stránkách je zřízen formulář pro dotazy týkající se nejrozličnějších problémů spojených s on-line prostředím.

Linka bezpečí (www.linkabezpeci.cz) – poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování apod.

Bezpečně on-line (www.bezpecne-online.cz) – stránky pro teenagery, rodiče a učitele s informacemi o bezpečném používání internetu, prevenci a řešení kyberšikany.

Dětské krizové centrum (www.ditekrize.cz) – poradenství, pomoc v krizi.

Úřad pro ochranu osobních údajů (www.uoou.cz) – institut zaměřený na ochranu osobních údajů, poradenství apod.

Minimalizace šikany MIŠ (www.minimalizacesikany.cz) – praktické rady pro rodiče, učitele a děti, jak řešit šikanu a jak jí předcházet.

Poradna MIŠ (www.minimalizacesikany.cz/poradna) – poradna zaměřená na problémy týkající se šikany a kyberšikany.

Projekt NNTB “Nenech to být” (www.nntb.cz) – internetový systém a mobilní aplikace bojující proti šikaně a vylučování z kolektivu na školách po celé ČR.

Projekt Nebud' obět'! (www.nebudobet.cz) – projekt zaměřený na rizika internetu a komunikačních technologií.

Projekt Internetem Bezpečně (www.internetembezpecne.cz) – formou různorodých vzdělávacích aktivit klade za cíl zvýšit povědomí uživatelů o rizicích v internetovém prostředí.

Společenství proti šikaně (www.sikana.org) – stránky občanského sdružení Společenství proti šikaně obsahují aktuality z oblasti šikany, související odkazy apod.

Projekt Saferinternet.cz (www.saferinternet.cz) – projekt zaměřený na rizika internetu a komunikačních technologií.

Další doporučené odkazy:

Server Hoax.cz (www.hoax.cz) – cílem serveru je informovat uživatele internetu o poplašných, nebezpečných a zbytečných řetězových zprávách, tzv. hoaxů.

Materiály pro podporu výuky ke stažení (E-bezpečí) –

<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/component/content/article/7-o-projektu/925-materialy>

Publikace a osvětové materiály ke stažení (E-bezpečí) – <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni> Domácí webové stránky s tematikou šikany:

Internet poradna,

www.internetporadna.cz

Amnesty

International

ČR,

www.amnesty.cz

Další důležité dokumenty a odkazy on-line

- [**ZÁKON 561/2004 Sb.**](#), o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- [**Vyhláška č. 48/2005 Sb.**](#), o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky
- [**Metodický pokyn**](#) ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních čj. MSMT-21149/2016
- [**Využití právních opatření**](#) při řešení problémového chování žáků na školách (MŠMT, 2014)
- [**Metodické doporučení**](#) MŠMT pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků, č. j. MSMT-43301/2013
- [**Databáze**](#) všech certifikovaných poskytovatelů programů primární prevence rizikového chování
- [**Dítě v ohrožení**](#) – první pomoc pro pedagogy a vychovatele

Příloha č. 1 – Legislativní rámec

- **Školský zákon** (zákon 561/2004 Sb.)
- **Trestní zákoník** (zákon 40/2009 Sb.)
  - Trestné činy proti svobodě
    - § 175 Vydírání
    - § 176 Omezování svobody vyznání
  - Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství
    - § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv
    - § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí
    - § 184 Pomluva
  - Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
    - § 191 Šíření pornografie
    - § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
    - § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie
    - § 193b Navazování nedovolených kontaktů s dítětem
  - Trestné činy proti rodině a dětem
    - § 201 Ohrožování výchovy dítěte
    - § 202 Svádění k pohlavnímu styku
  - Trestné činy proti majetku
    - § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací
    - § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat
    - § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti
  - Trestné činy obecně ohrožující
    - § 287 Šíření toxikomanie
  - Trestné činy narušující soužití lidí

- § 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci
- § 353 Nebezpečné vyhrožování
- § 354 Nebezpečné pronásledování
- § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob
- § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod
- **Občanský zákoník** (zákon 89/2012 Sb.)
  - Oddíl 6 Osobnost člověka
  - Hlava III, Díl 1 Náhrada majetkové a nemajetkové újmy
- **Zákon o elektronických komunikacích** (127/2005 Sb.)
  - § 67 Identifikace zlomyslných nebo obtěžujících volání
  - § 93 Zneužití elektronické adresy odesílatele
- **Zákon o ochraně osobních údajů** (101/2000 Sb.)
  - § 9 – § 11 Citlivé údaje
  - § 44, odst. 2, písmeno c
  - § 44a, odst. 3

Strategie předcházení školní neúspěšnosti

Strategie předcházení školní neúspěšnosti

Strategie předcházení školní neúspěšnosti vychází z vyhlášky č. 27/2016 sb.

S žáky ohroženými školní neúspěšností může pracovat výchovný poradce, metodik prevence, školní psycholog a kterýkoli pedagogický pracovník. Ve spolupráci s třídními učiteli a vyučujícími jednotlivých předmětů zajišťuje žákům s SPU poskytování doporučených podpůrných opatření.

Třídní učitelé vyhodnocují prospěch žáků ve třídě, u neprospívajících zjišťují příčinu neúspěchu.

Vyhodnocují příčinu zhoršení prospěchu a v případě potřeby je vypracován Plán pedagogické podpory.

Cíl strategie

Cílem je včasné zachycení žáků ohrožených školní neúspěšností a vytvoření vhodných podmínek a strategií, které zvýší pravděpodobnost školní úspěšnosti

Neúspěchem ve škole mohou být ohroženi:

- žáci se speciálně vzdělávacími potřebami
- žáci, kteří nastoupili do školy
- žáci, kteří přestoupili na 2. stupeň ZŠ
- žáci, kteří přešli z jiné ZŠ • žáci, kteří jsou nemocní a mají dlouhodobou absenci
- žáci, u kterých nastala změna rodinné situace
- žáci, kteří neovládají český jazyk jako rodný jazyk a nástroj výuky
- žáci cizinci

Neúspěch ve škole se může projevit neprospěchem, závadovým chováním – porušováním školního řádu, záškoláctvím, problematickým postavením v třídním kolektivu.

Na pedagogické radě školy je vyhodnocována situace ve vzdělávání žáků ohrožených školním neúspěchem a všichni jsou s ní seznámeni.

V případě zhoršení školního prospěchu jsou neprodleně informováni rodiče prostřednictvím třídních učitelů.

Výchovný poradce spolu s třídním učitelem a vyučujícím daného předmětu projedná na schůzce ve škole se zákonnými zástupci neprospívajícího žáka jeho studijní výsledky a navrhne možnosti řešení.

V případě potřeby či zájmu je nabídnuto neprospívajícímu žákovi a jeho zákonným zástupcům zprostředkování spolupráce s odborníky z PPP a SVP.

Úspěšnost ve škole je podmíněna mnoha faktory. Úspěch žáka ve škole nezávisí jenom na jeho schopnostech, ale i na jeho sebehodnocení a míře sebedůvěry.

Problémy žáka ve vyučovací hodině

- nerozumí výkladu
- neumí pracovat s učebnicemi a jinými texty
- nestíhá zapisovat podle výkladu
- nedokáže určit, co je podstatné
- neumí se soustředit

- opakovaně je v práci vyrušován spolužáky

Problémy s domácí přípravou

K problémům s domácí přípravou vede nejčastěji:

- slabá vůle (nedokáže se přinutit k domácí přípravě)
- nedostatek návyků pro samostudium (neumí vybrat důležité, učí se z paměti bez pochopení látky, nezvládá větší celky, nemá vytvořený systém učení)
- neví, kdy se učit, aby učení bylo efektivní
- problémy komunikace s vyučujícím
- strach z vyučujícího
- obava sdělit, že něčemu nerozumí
- neznalost pravidel konzultací s vyučujícím problemového předmětu
- nejvíce zájem o výuku, v hodině nepracuje, nechce pracovat a rozptyluje svoje spolužáky – odmítá nabízenou pomoc vyučujících

Ostatní problémy negativně ovlivňující studium

- dlouhodobé zdravotní problémy
- změna bydliště, dojíždění
- problémy v rodině (rozchod rodičů, úmrtí jednoho z rodičů, špatná ekonomická situace rodiny)
- stres z neprospěchu
- útky před problémy
- problémy v sociálním prostředí vrstevníků
- cizí mateřský jazyk
- nefunkční rodina, nepodnětné domácí prostředí

Formy práce s neúspěšnými žáky

Pro úspěšnost programu jsou podstatné především formy a metody práce využívané učitelem, ke kterým zejména patří:

- snažíme se problém zachytit co nejdříve a odhalit příčiny neúspěšnosti
- úzce spolupracujeme s PPP, SPC a rodiči
- pomáháme rodičům zajistit nejrozsáhlejší odborné vyšetření
- uplatňujeme individuální přístup k žákům, respektujeme jejich individuální tempo a posilujeme motivaci žáků
- nabízíme žákům individuální konzultace po vyučování nebo před vyučováním, možnost konzultací
- pro zjišťování úrovně vědomostí a dovedností žáků volíme takové formy a druhy zkoušení, které odpovídají schopnostem žáka a posilují pozitivní motivaci
- v hodnocení se zaměřujeme na pozitivní výkony žáka, a tím podporujeme jeho pozitivní motivaci k učení
- zadáváme pravidelné úkoly vycházející ze stanoveného obsahu učiva – zadání práce pro domácí přípravu učiva
- užíváme podpůrných aktivit – oznámení písemné práce, stanovení termínu zkoušení z konkrétního učiva, umožnění opakovaného opravného pokusu

- používání podpůrných pomůcek při samostatné práci – přehledy, tabulky, kalkulačky – dle charakteru předmětu, které pomohou žákovi lépe se orientovat v učivu
- jednostranně nezdůrazňujeme nedostatky a chyby žák

Řešení školní neúspěšnosti –

Eviduje-li třídní učitel nebo jiný pedagogický pracovník školy žáka, u kterého došlo k náhlému výraznému zhoršení prospěchu, informuje o tom bez zbytečného odkladu preventivní tým školy, tedy školní poradenské pracoviště (přednostně výchovného poradce nebo školní psycholožku) a vedení školy.

- Pravidelně jsou členové preventivního týmu školy o žácích se zhoršenou klasifikací či zvýšenou mírou absence informováni na pedagogických radách, v průběhu roku pak třídními učiteli, jinými pedagogickými pracovníky školy či zákonnými zástupci. –
- Třídní učitelé prokazatelně informují bezprostředně po pedagogických radách zákonné zástupce těch žáků, kteří jsou ohroženi školním neúspěchem, tedy jsou hodnoceni z některého z předmětů klasifikačním stupněm 5 nebo 4 nebo jsou alespoň z jednoho předmětu neklasifikováni.
- náhlém zhoršení prospěchu během roku nebo výrazně zvýšené absenci jsou zákonní zástupci žáka prokazatelně informováni průběžně. Spolupráce školy, zákonných zástupců a žáků je stěžejní.

Po zjištění příčiny zvolí preventivní tým školy některý z následujících postupů:

- a) poskytnutí pedagogické intervence
- b) doporučení žáka k vyšetření ve školském poradenském zařízení (PPP, SPC); pro tento krok je potřebný souhlas zákonného zástupce žáka; v případě doporučení poradny a na základě žádosti zákonného zástupce žáka je následně vytvořen individuální vzdělávací plán (IVP)
- c) příprava a realizace Plánu pedagogické podpory či Individuální vzdělávací strategie, které určují individuální postupy ve strategii vzdělávání žáka, a to ve spolupráci se zákonnými zástupci žáka, žákem samotným a příslušnými vyučujícími; efektivita přijatých opatření je průběžně vyhodnocována
- d) doporučení využití služeb odborníků (školního psychologa, pedagogicko-psychologické poradny, poradenská centra, zdravotnická zařízení, sociální služby či krizově-intervenční služby)
- e) pedagogická intervence či doučování

Nástroje na koordinaci péče o žáky se SVP

• Plán pedagogické podpory - vzniká z iniciativy učitele jednotlivých předmětů, může mít omezenou platnost nebo může být využíván po delší časové období, musí být pravidelně vyhodnocován, má ho u sebe vyučující, který PLPP tvořil

- Individuální vzdělávací plán o podpůrné opatření v rámci 2. – 5. stupně, tvoříme ho na základě doporučení ŠPZ, po podpisu informovaného souhlasu a podání žádosti zákonným zástupcem
- Předmět speciálně pedagogické péče nebo pedagogická intervence o zařazení žáka do skupiny na základě doporučení ŠPZ, škola a TU navrhuje vhodné žáky sama
- Asistent pedagoga o personální podpora je vždy daná doporučením ŠPZ
- Doporučení ze ŠPZ o vyučující jsou seznámeni s doporučením pro daného žáka, poté je vše projednáno a podepsáno zákonnými zástupci

Nástup žáka do školy – 1.třída oblast prevence

- co nejdelší dobrá motivace – zažívání příjemných věcí a úspěchu
- hodnocení žáků vzhledem k jejich osobnímu pokroku, nesrovnávat s nastavenou laťkou, každé dítě je na školu jinak připraveno
- pokud dítě začne selhávat, je třeba co nejdříve zjistit, proč selhává a podpořit ho
- podpora žáků v přípravné třídě, tandemy, spolupráce s PPP
- Spolupráce s okolními MŠ – již několik let na škole probíhají setkání budoucích prvňáků - adaptace na školní prostředí, docvičení potřebných dovedností, komunikace s rodiči – rodičům je nutné vše vysvětlit, komunikovat s nimi oblast intervence
- pokud dítě začne selhávat, je nutné upravit vyučovací metody
- všechny postupy je vhodné vysvětlit rodičům, aby mohli podobně přistupovat k dětem doma při přípravě na vyučování – zacílení na konkrétní problém
- pokud ale dítě výrazně selhává – nutná přesná diagnostika příčin problému – konzultace se speciálním pedagogem, výchovným poradcem, školní psycholožkou, vyšetření v PPP, SPC

Přestup žáka na druhý stupeň

- dopřát čas na adaptaci
- komunikace mezi učiteli - 1. a 2. stupně – předávání zkušeností, jak žáci pracovali, jaká byla pravidla hodnocení, jak se řešili různé problémové situace
- adaptační kurz– vždy na začátku září, učitel své žáky lépe pozná, společně zažijí něco příjemného, což podpoří vzájemnou důvěru

Změna školy

- změna školy znamená změnu školního vzdělávacího programu – soulad musí zajistit vyučující
- je vhodné žákovi vytvořit podpůrnou síť – komunikace: učitel – rodič – žák – informovanost: jak žák zvládá adaptaci atd. Neznamená to však, že je povinností učitelů žáka vše doučit (za změnu školy je odpovědný rodič).

Nemoc, zvýšená omluvená absence

- při dlouhodobé nemoci je třeba s rodinou žáka úzce spolupracovat, zajistit doplňování učiva, ulehčit návrat žáka po nemoci do školy – plán doplnění učiva a přezkoušení
- sledovat absenci žáka – zda krátkodobé absence z důvodu návštěvy lékaře, nevolností, rodinných důvodů, nejsou pravidelné v době, kdy se píše prověrka, kdy má být žák zkoušen, zda se nejedná o konkrétní dny v týdnu

Změna situace v rodině

- vzájemná komunikace: můžeme pomoci, pokud dobře známe situaci, pokud je dobré klima a vzájemná důvěra
- sledujeme nejen velmi slabé žáky, ale také ty, kteří se výrazně zhoršili, začali být vůči plnění školních povinností apatičtí, zhoršilo se chování – nutné vždy řešit – osobní schůzka s žákem i jeho zákonnými zástupci, doporučení návštěvy školního psychologa, vyhledání další odborné pomoci.
- rodiči v případě potřeby doporučit odbornou pomoc – např. školního psychologa ve škole nebo mimo školu, konzultaci v SVP, či dalších odborných pracovištích.

Špatná sociální situace

- podat žákovi pomoc a podporu
- ohlídat, aby se dítě nestalo terčem posměchu
- řešit problém s rodiči
- zachovat postup – TU, VP, MP, vedení školy, výchovná komise, případová konference
- v případě přetrvávajících problémů kontaktovat příslušný OSPOD
- nabídka spolupráce s neziskovými organizacemi, např. Charita Nový Knín.

Závadové chování, záškoláctví

- nepřehlížet porušení školního řádu
- pokud nepomůže prevence, závadové chování řešit v souladu se školním řádem
- důsledné řešení zvýšené omluvené absence, v závažných případech postupovat podle školního řádu a vyžadovat potvrzení lékaře.
- neomluvená absence řešena dle školního řádu

Organizace výuky

Organizace výuky na naší škole je nastavena tak, aby co nejvíce podporovala úspěšnost všech žáků a minimalizovala rizika školního neúspěchu. Při plánování výuky vycházíme z principů individualizace, přiměřenosti a podpory vnitřní motivace žáků. Klíčové prvky organizačního uspořádání výuky zahrnují:

- **Diferenciace a individualizace výuky**
Výuka je přizpůsobována potřebám jednotlivých žáků – zohledňujeme jejich tempo, styl učení, předchozí znalosti a případné vzdělávací potřeby. V hodinách je běžně využíváno práce ve skupinách, dvojicích i samostatné práce podle úrovně obtížnosti úloh.
- **Využívání podpůrných opatření**
Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami je poskytována podpora podle doporučení školského poradenského zařízení. Vyučující ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm zajišťují vhodné úpravy metod, forem i obsahu výuky.
- **Pravidelné hodnocení a zpětná vazba**
Hodnocení slouží jako prostředek motivace a sebereflexe žáků. Pravidelná a srozumitelná zpětná vazba umožňuje žákům sledovat vlastní pokrok a porozumět dalším krokům v učení.
- **Podpora smysluplného učení**
Výuka je koncipována tak, aby žáci chápali souvislosti učiva a jeho praktické využití. Důraz je kladen na aktivní zapojení žáků, práci s chybou a rozvoj klíčových kompetencí.
- **Koordinace mezi vyučujícími**
Vyučující spolupracují při plánování výuky, sdílejí zkušenosti a metody práce se žáky ohroženými školním neúspěchem. Pravidelná komunikace v rámci metodických sdružení či předmětových komisí zajišťuje jednotný a promyšlený přístup.
- **Flexibilní rozvržení učiva a časová dotace**
Tam, kde je to možné, je učivo přizpůsobováno aktuálním potřebám třídy. Učitelé mají možnost upravit časovou dotaci jednotlivých témat podle toho, jak žáci učivo zvládají.

- **Podpora doučování a intervenčních programů**

Pro žáky, kteří potřebují více času nebo opakování učiva, škola nabízí možnost doučování, popř. individuálních konzultací. Tímto způsobem je zajištěno, že žáci nejsou ponecháni bez pomoci při zvládnutí učiva.

Organizace výuky v době distančního vzdělávání

- V případě přechodu na distanční výuku škola postupuje podle nastavených pravidel, která zajišťují kontinuitu vzdělávání a minimalizují negativní dopady na školní úspěšnost žáků. Cílem je udržet pravidelný kontakt se žáky, zachovat smysluplné vzdělávání a poskytovat podporu všem, kteří ji potřebují.

Klíčové principy distanční výuky:

- Jasná organizace a pravidla komunikace
- Škola zajišťuje jednotný systém komunikace s rodiči a žáky (např. prostřednictvím školního informačního systému, e-mailu, Google Classroom apod.). Žáci i rodiče jsou předem seznámeni s rozvrhem online výuky, pravidly účasti a způsobem zadávání úkolů.
- Střídání synchronní a asynchronní výuky
- Výuka probíhá formou online setkání (videohodin), doplněnou samostatnou prací podle pokynů učitele. Důraz je kladen na srozumitelnost zadání, přiměřený rozsah učiva a pravidelnou kontrolu plnění úkolů.

Podpora žáků ohrožených školním neúspěchem

- Učitelé aktivně sledují zapojení jednotlivých žáků. V případě potíží (nízká účast, odevzdávání úkolů, technické problémy) škola nabízí individuální konzultace, doučování nebo možnost tištěných materiálů. Spolupracuje se zákonnými zástupci a školním poradenským pracovištěm.

Zohlednění technických možností rodin

- Škola v případě potřeby zajišťuje zapůjčení technického vybavení (notebooky, tablety, připojení k internetu). Pokud není online výuka možná, je vzdělávání zajištěno jinou vhodnou formou (např. tištěnými materiály a telefonickým kontaktem).

Hodnocení žáků

- Hodnocení je nedílnou součástí vzdělávacího procesu a významně ovlivňuje motivaci žáků, jejich vztah k učení i důvěru ve vlastní schopnosti. Naší prioritou je, aby bylo hodnocení srozumitelné, spravedlivé a vedlo k posilování vnitřní motivace žáků. Hodnocení chápeme jako nástroj rozvoje, nikoli jen jako prostředek klasifikace.

Zásady hodnocení:

- Formativní hodnocení
- Pravidelně poskytujeme žákům zpětnou vazbu, která jim pomáhá chápat, co se jim daří, na čem mohou dále pracovat a jakým způsobem se mohou zlepšit. Hodnocení probíhá průběžně, slovně i pomocí sebehodnocení a vrstevnické zpětné vazby.
- Podpora individuálního pokroku

- Při hodnocení zohledňujeme individuální možnosti žáků, jejich úsilí a dosažený pokrok. U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami přihlížíme ke specifikům jejich vzdělávání dle doporučení školského poradenského zařízení.

Motivační funkce hodnocení

- Hodnocení slouží k povzbuzení žáků k dalšímu učení, nikoli k jejich znevýhodnění. Důležitým prvkem je práce s chybou jako přirozenou součástí učení.
- Průběžné a srozumitelné informování rodičů
- Rodiče pravidelně informujeme o pokroku jejich dítěte nejen známkami, ale i slovním hodnocením a prostřednictvím konzultací. Spolupráce s rodinou je klíčová pro včasné zachycení problémů.
- Klasifikace je v souladu se školním řádem

Vyhodnocení situace žáka ohroženého školním neúspěchem

Včasné a systematické vyhodnocování situace žáků je klíčovým krokem k předcházení školnímu neúspěchu. Identifikace žáka ohroženého školním selháním probíhá na základě více zdrojů informací – nejen výsledků v jednotlivých předmětech, ale i celkového chování, docházky, sociální situace a psychického nastavení žáka.

Postup školy při vyhodnocení situace:

Pravidelné sledování pokroku žáků

- Vyučující průběžně sledují vývoj výsledků a zapojení žáků do výuky. Signálem ohrožení může být např. opakované neplnění povinností, zhoršující se známky, absence, nezáměr o výuku, problémové chování nebo výrazná změna v projevech žáka.

Spolupráce pedagogického sboru

- Pedagogové sdílejí poznatky o žákovi na poradách, v rámci výchovných komisí nebo metodických sdružení. Tím je zajištěn jednotný a koordinovaný přístup ze strany celé školy.

Zapojení školního poradenského pracoviště

- Výchovný poradce, školní speciální pedagog nebo školní psycholog provádějí hlubší analýzu situace – formou pozorování, rozhovorů, individuálních konzultací nebo vyhodnocení doporučení z poradenských zařízení.

Komunikace s rodinou

- Včasná a otevřená komunikace se zákonnými zástupci je zásadní. Škola rodiče informuje o zjištěných potížích a společně hledají možnosti podpory. V případě potřeby je rodičům doporučeno kontaktování školského poradenského zařízení.

Stanovení podpůrných opatření

- Na základě vyhodnocení situace je sestaven plán podpory žáka. Může zahrnovat doučování, individuální přístup ve výuce, úpravu hodnocení, práci asistenta pedagoga, doporučení odborné intervence apod.

Pravidelné přehodnocování podpory

- Účinnost přijatých opatření je pravidelně vyhodnocována. Pokud zvolená forma podpory není účinná, škola přistupuje k úpravě strategie nebo doporučí další odbornou pomoc.

V Sedlčanech 27.5.2025

Platnost a účinnost 27.5.2025

Mgr. Libor Novotný

Ředitel školy